

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN för SVERIGES LUNGSJUKA

BETH LAGERLUND

Julen 1955

2111

Människoson

HELIGA NATT,
GIV OSS EN MÄNSKOSON
SOM ORKAR GÅ DEN VÄG
VI IRRAT BORT IFRÅN!
MED BLICKEN KLAR
FRÅN HATETS MÖRKA RÖK
LÅT HONOM VÄGA LIVETS
VÄLDIGA FÖRSÖK.

SVÄR ÄR FÖRLOSSNINGEN
SOM FÖRESTÄR.
VI KÄNT DESS VARSELVÄRK
I TUSEN TRÄNGDA ÄR,
FRIHETENS FÖDSLOVÄNDA
DJUPT I FÄNGENS BLOD.
ATT BLI TILL MÄNNISKOR,
LIV, GIV OSS MOD!

LYFT OSS UR SJÄLVETS CELL
UT I DEN FRIA DAG,
TILL DEN GEMENSKAP, SOM
ÄR ALLAS JAG!
OCH SÄNK OSS STILLA NER
DJUPT I DEN UNDERSTRÖM
DÄR NAKNA ALLA MÖTS
I LIV, I DRÖM.

HELIGA MÄNSKONATT,
DU LOVAR OSS EN SON,
ETT JAG, ETT LIV, ETT MÅL
ATT ALDRIG VIKA FRÅN,
EN VÄG SOM LEDER IN,
LÄNGST IN I OSS,
DÄR VI FRÅN DÖDENS KUST
KAN KASTA LOSS!

Arne Nyman

Nr 12 * 1955

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA
(Utkommer en gång varje månad)

Kontrollmärke
lagligen skyddat
Prenumerationspris:
Helår 8:—, halvår 4:50

INNEHÅLL:

	Sid.
ARNE NYMAN: Människoson (dikt)	3
GÖSTA BIRATH: Är tuberkulosen besegrad?	5
LARS MADSEN: När kungen kom	7
GUSTAF RUNE ERIKS: Sista sommarlovet	11
STURE WAHLSTRÖM: Vinteridrott i det fria	12
ERIK NYHLÉN: Vägen till framgång	14
HANS NORLING: Arghet på parnassen	16
ELSIE-BRITT STENQVIST: Sjukhuset Metamorfos	18
CHRISTEL STERNER: Jultomten som fick snuva	22
GÖSTA KNUTSSON: Det stora varuhuset (pristävling)	27
SVEN VALLMARK: Min blomsommar	28
ARTHURO CROSE: Oljeläger	30
ONKEL ABBE: En gata i New Orleans	32
LILLBRITT: Den nya "jumpan"	33
JULKORSORD	34

ILLUSTRATIONER:

ARNE NYMAN ◊ YNGVE SVALANDER ◊ MAJKEN BANNER-WAHLGREN
ÄKE ERIKSSON ◊ GÖSTA KRILAND ◊ ELSIE-BRITT STENQVIST
PER-OLOF BETZÉN ◊ BETH LAGERLUND ◊ STIG ÄKERVALL

OMSLAG:

Första sidan: BETH LAGERLUND
Fjärde sidan: ELSIE-BRITT STENQVIST

Ett gånet år — och ett nytt

är det traditionella temat för orden till läsekretsen i julnumret. Status läsekrets är en stor familj vid det här laget och vi hoppas att familjebanden skall stärkas och bestå för framtiden. I vårt land har det sociala reformarbetet, samverkan mellan lagstiftande instanser, myndigheter, läkare, socialvårdare och enskilda personer i näringsliv och samhälle skapat mera trygghet och trivsel. Vi, som befinner oss på den skuggsida där tuberkulosen härjar, vet vad dessa samfälliga ansträngningar betyder för människor, som drabbats av sjukdom och arbetshinder. Vi vet också att det är nödvändigt att hålla denna solidaritetskänsla — höjd över allt grupptänkande — levande för att ge livsinnehåll åt de människor, som drabbats av olyckan. Kampen mot tuberkulosen måste tillhöra vår ständiga beredskap — många falska signaler om folksjukdomens snara försvinnande är ägnade att försena och hindra anti-tuberkulosarbetets fulla effekt. Det rör sig här om en beredskap långt utanför dispensärens och sjukvårdens egentliga horisonter. Det är nu fråga om en fullständig normalisering av den tuberkulöses tillvaro efter sjukhusvistelsen. Den nya helhetssynen på människan, att ge var och en möjlighet till insats på rätt plats i näringsliv och produktion, gäller också sanatoriepatienterna. Framstegen inom tbc-vården skapar ökade förutsättningar för ett sådant handlande. Så många som möjligt i produktionen måste vara lösen för ett samhälle, som vill hålla en hygglig levnadsstandard för alla medborgare. Status är ett språkrör för denna nya samhällssyn, ett uttryck för de tuberkulösas egen vilja att bära ansvar och utföra arbete. Vi tror att detta är ett hållbart framtidsprogram och vi hoppas att få glädja oss åt samma medkänsla och stöd för vårt arbete, som hittills visats oss, även i fortsättningen.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

RED. AV TIDSKRIFTEN STATUS

Är tuberkulosen besegrad?

Av docent Gösta Birath

Slutet på 1930-talet skrevs en svensk doktorsavhandling, som rörde sig om folksjukdomen tuberkulos och dess härjningar. Framför allt studerades dödligheten med hjälp av moderna statistiska metoder och författaren, med dr G. Berg, kunde genom dödlighetsciffrorna från tidigare årtionden sluta sig till, när man ungefär kunde vänta sig att sjukdomen spelat ut sin roll. Det är allmänt känt, att tuberkulosen sedan lång tid varit på tillbakagång — ja, det har talats och skrivits så mycket om den saken, att lite var börjar undra om den inte försvunnit ännu. Nyssnämnde undersökare ansåg med hjälp av sina beräkningar kunna förutspå, att tuberkulosen "omkring år 1960 som dödsorsak för Sveriges vidkommande skulle komma att intaga en relativt underordnad plats." Det skulle nu bara vara 5 år kvar till det efterlängtnade målet och man borde kunna bedöma, om förutsägelsen kommer att slå in.

Det är ett faktum, att dödlighetskurvan fallit stadigt nedåt under hela detta århundrade. År 1911, när vi började föra vår nuvarande dödlighetsstatistik, skördade tuberkulosen över 10.000 offer i vårt land. Omkring 190 på 100.000 invånare dog sålunda detta år i tuberkulos. År 1954 däremot hade dödligheten sjunkit till 13 på 100.000, en minskning, som borde tyda på att förutsägelseerna om tuberkulosens försvinnande skulle slå in med överraskande stor precision och som ställer Sverige i jämnbredd med de bäst ställda länderna i världen i tuberkulohänseende.

Men ändå intagas omkring 15.000 patienter årligen på våra sanatorier, ungefär samma antal som för 10—20 år sedan. Till en viss grad beror kanske denna förvånansvärt konstanta intagnings-siffra på att också andra sjuka, framför allt andra lungsjuka, numera få sin vård där, men det kan inte förklara allt. Och en ny riksomfattande undersökning med skärmbild har satts igång. Hur kan detta komma sig? Sjukdomen är ju på retur?

Svaret är, att *dödligheten* visserligen har minskat starkt, men *sjukligheten* har inte minskat i samma takt. På ett av våra storstadssanatorier med 700 intagna tuberkulospatienter under 1953 dog under året endast 16 av sin tuberkulos. Från att ha varit en ofta akut, dödligt förlöpande sjukdom, har den nu

Docent Gösta Birath,
överläkare vid Renströmska sjukhuset i Göteborg.

blivit en kronisk sjukdom med låg dödlighet men med kvarstående, ja, kanske t. o. m. något ökad tendens till återinsjuknanden. Dödligheten kan alltså inte längre ta's som en exponent för sjukdomens omfattning. Man måste i stället söka sig andra uttryck härför. Den visas bättre av att ungefär 1 på 100 invånare står registrerad vid våra dispensärer på grund av tuberkulos, därför att den "icke uppenbarligen är läkt", som författningen lyder. Det kan invändas att denna siffra är för hög, därför att sannolikt åtskilliga fall av gammal, läkt tuberkulos får kvarstå i dispensärregistren längre än som skulle vara nödvändigt, om man säkrare kunde avgöra när sjukdomen är definitivt läkt. Men å andra sidan finnas också allttjämt oupptäckta

fall, vilket ju motiverar den nya stora riksundersökningen av folket, och siffran torde väl därför kunna antas utgöra en någorlunda riktig exponent för förekomsten av tuberkulos.

Den ovannämnde vetenskapsmannen tycks således komma att få rätt när han säger att efter 1960 "kommer med all sannolikhet tuberkulosen som folksjukdom att ha spelat ut sin roll...". Som dödsorsak har tuberkulosen redan glidit långt bak i kön. Men tuberkulosproblemet finns allttjämt, därför att sjukdomen lever kvar i sin kroniska form. Ett stort antal människor i vårt land lider under den, av osäkerheten i tillvaron, av risken att föra smittan vidare till anhöriga och kamrater, av den dåliga ekonomin, som följer sjukdomen i spåren, och av misstanken från många att vara en farlig person.

Men, invänder kanske läsaren, det har ju kommit så många nya medel mot tuberkulos, så sjukdomen borde väl snart vara bekämpad. Ja, utomordentligt goda medel står till förfogande. De mest kända är ju streptomycin, *para-amino-salicylsyra* (PAS) och *iso-nikotinsyrehydrazid* (INH) och det är just sedan dessa medel blivit allmänt använda, som dödligheten minskat i så snabbt tempo. Men dessa utomordentliga medel, som kan rädda livet även vid den fruktade tuberkulösa hjärnhinneinflammationen, slå inte sällan slint, när det gäller att bota den *kroniska* tuberkulösa processen inom lungorna. Den kan hejda dess vidare utbredning vid akuta uppblossanden, ja, den kan få bacillerna även vid det känsligaste av alla prov på tuberkulos, marsvinsprovet, att försvinna — men ofta endast för en tid.

Men om nu de nya medicinerna inte alla gånger kan hjälpa oss vid den kroniska lungtuberkulosen, så finns det andra möjligheter. Åtskilliga former av den kroniska lungtuberkulosen behandlas bäst på kirurgisk väg.

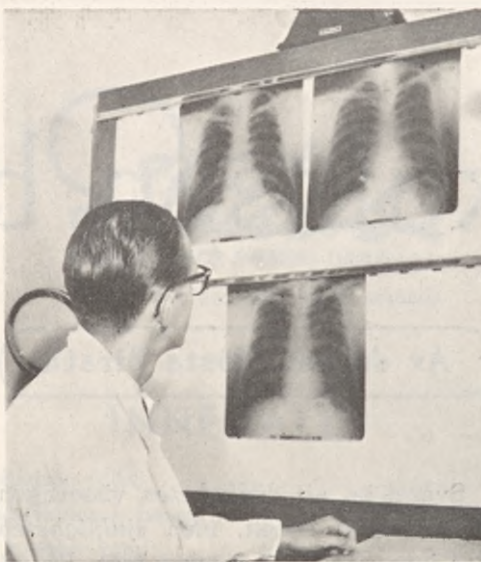
Kirurgiska ingrepp mot lungtuberkulos är sedan lång tid välbekanta — och

fruktade. Det gäller de s. k. revbensoperationerna, som tidigare utgjorde en sista utväg i långt avancerade fall. Emellertid har dessa operationer under senare år kunnat utföras med mycket små risker och med goda resultat, till stor del just tack vare de nya medicinerna. Men det är ändå inte dessa operationer som nu tilldrar sig största intresset. Det är en ny metod, vars ledande princip är att mer eller mindre radikalt avlägsna de sjuka delarna inom lungan. Det säger sig själv att den bara är användbar vid de former, där härdarna är begränsade till vissa delar av lungan. Recidiven ha ofta sitt ursprung i sådana gamla förändringar och det är därför man har anledning att hoppas på bättre resultat med den nya metoden.

Med revbensoperationen bringas sådana delar att falla samman och uteslutas ur ventilationen. I många fall läker också processen småningom genom denna behandling, men alla delar av lungorna är inte tillgängliga för denna operation och återfall i ett visst antal synes vara ofrånkomligt. Med den nya metoden (s. k. resektion) är alla delar lika tillgängliga för behandling. Och inte bara detta. Om processen är lokaliserad till flera delar inom en och samma lunga, kan dessa samtidigt vid en enda operation avlägsnas, utan att ingreppet blir förenat med alltför stora risker. I förfarna händer är dessa operationer inte mer riskabla än revbensoperationerna varit de sista åren, dvs. riskerna är mycket små. Med de möjligheter man nu för tiden har att undersöka hjärtats och lungornas funktion, kan operationer utföras med stor säkerhet ända upp i 60—70-årsåldern.

Allt fler patienter, som lidit av en recidiverande lungtuberkulos, undergår nu dessa operationer för att på så sätt bli kvitt sin efterhängsna åkomma och bli friska. Det kan emellertid inte nog starkt betonas, att lungorna inte med en enda gång efter en sådan operation är friska, men den är i många fall den första förutsättningen för läkningen, som sedan måste fullföljas med sanatorievård och medicinsk behandling. De nya operationsmetoderna ha ännu icke varit i bruk i så många år, att man riktigt kan överblicka slutresultatet på lång sikt. De hittillsvarande resultaten är emellertid mycket uppmuntrande.

I entusiasmen för de nya behandlingsmetoderna får man emellertid inte förglömma att den gamla behandlingen med sanatorievård alltså är grunden för all behandling av lungtuberkulos. På

Granskning av röntgenplåtar.

många håll har väl sanatoriekuren modifierats med åren. De kalla duscherna ha försvunnit, temperaturen på sjuksalarna har höjts och friluftskurerna genomförs väl inte lika rigoröst som tidigare. Men vilan, det rytmiska levnads sättet och en högvärdig näring tillförsäkras nog de sjuka bäst under vård på ett sjukhus eller sanatorium.

Icke att förglömma är att pneumotoraxbehandlingen (eller "gasbehandlingen") alltså har sin givna plats i den arsenal, tuberkulosläkaren använder. Visserligen kommer den numera icke så ofta till användning, som förr, då hjälpmedlen var färre, men den går nu i gengäld så mycket bättre. Det är sällsynt att komplikationer inträffar och mycket

sällan man får uppleva bakslag efter avslutad behandling. De nya medicinerna och de nya kirurgiska behandlingsmetoderna har radikalt förändrat tillvaron på våra sanatorier — både för patienter och läkare.

För patienterna har helt nya möjligheter yppats att bli befriade från sin lungtuberkulos. Det har medfört, att den atmosfär av "dödens väntrum" på sanatorierna, som förut fanns där, trots alla försök att förbättra stämningen, nu är helt försvunnen.

För läkarnas del har de senaste åren inneburit stora förändringar i arbetet. Med noggranna metoder gäller det nu att lokalisera det sjuka partiet. Röntgenundersökningarna har blivit mycket mer detaljerade. Luftrören undersöks i stor utsträckning. Noggranna utredningar av bakteriernas förhållande gentemot de olika läkemedlen måste läggas till grund för de olika läkemedelskombinationerna etc.

Men arbetet har givit rik lön för mödan. Tarmtuberkulosen har försvunnit, struptuberkulosen är en sällsynthet, nästan alla patienter kan med rätt behandling bli friska.

Vi har nu kommit därefter, att fler tillfriskna än som sjukna och om inte vår levnadsstandard — och därmed vår motståndskraft mot tuberkulos — sänkes, kanske vi kan räkna med att detta lyckliga förhållande får fortsätta, så att sjukdomen till slut inte bara upphör att vara en folksjukdom utan rent av blir en sällsynthet.

Exteriör av Renströmska sjukhuset i Göteborg.

När kungen kom

En småstadsinteriör från en svunnen epok,
upptecknat av LARS MADSEN

Teckningar av Yngve Svalander

Lugnt och fredligt staden vilar
vid sin lilla klara sjö
hennes ej av stormens ilar
en lycksalighetens ö,
oron, flården aldrig härjen
i vår lilla vrå bland bergen.

Snart dock stilla lugnet störes
även här blir orons dag.
Överallt dock jubel höres
överallt är glädjedag.
Från vår konung bud oss hunnit
att vår stad hans nåd har funnit.

Kungastenen i Oscarsparken, Lindesberg.

I Lindesbergs stadsmuseum finns en borgmästaruniform. Det är inte ofta man får se en sådan. Byxor med lysande revärer, svängd hatt, s. k. väderklyvare, ser ut som en amiralshatt eller en uppochnedvänd båt med rokokokrusiduller i stävarna. Stilig sabel, troligen svårskött för en borgerlig dignitär. Sådana sablar brukar vilja trassla in sig mellan benen även på militärer. Kokard, guldtränisar, brodyrer, knappar. Uniformen var sydd till en kortvuxen borgmästare i staden och till ett speciellt tillfälle, Hans Maj:t Oscar II:s visit i Lindesberg den 19 juli år 1900. Kungen tyckte nämligen om uniformer, och staden hade i vardagslag bara polisens och stationsinspektorens att bjuda på. Men till detta kungabesök fick det intet betyda vad man kostade på sig, konungen till behag. Tillfället var enastående. Staden har inte sedan dess haft ett ordentligt kungabesök. Men detta minns man ännu, å, vad man minns det.

Meddelandet om kungens ankomst slog ner som en bomb strax före midsommar. Han skulle passera på förmiddagen på väg till invigningen av Hålahults jubileumssanatorium och hade uttryckt en önskan att intaga en måltid — frukost — i Lindesberg. Själva midsommarafteon måste stadsfullmäktige ha extra sammanträde för att dryfta åtgärderna. Högtidligt lästes brevet upp och det gick som en midsommarmild susning genom salen "Kungen kommer".

Det blev bråttom. Staden anslog medel för att förbättra och lägga om Kungsgatan, att putsa och måla en del fasader åt sagda gata, Stadshotellet skulle förses med en balkong åt torget, en kungahylla, varifrån majesätet skulle kunna mottaga folkets hyllning. Privata husägare fejade och renoverade även de, och när den stora dagen kom, strålande av sol, var staden så rustad, som omständigheterna medgivit och vi skall följa detta evenemang steg för steg de få timmar, det varade. Vi skall dels följa det sådant det skildras i en samtida dikt av en av borgmästarens döttrar, dels sådant det ter sig i minnenas ljus hos en del lindesbergare som var med den gången. I hägkomsterna får vi den svenska småstadstonen, älskvärd, för att inte säga förälskad och småelak, vördnadsfull och skarpögt ironisk, den småstad på vilken både Gösta Hasselskogs Grönköping och Birger Sjöbergs Lilla Paris bygger. Visst låter detta som den saga det är från en svunnen epok, trots de stänk av robulism som oroar rojalisten, men tonen är nog ändå mera

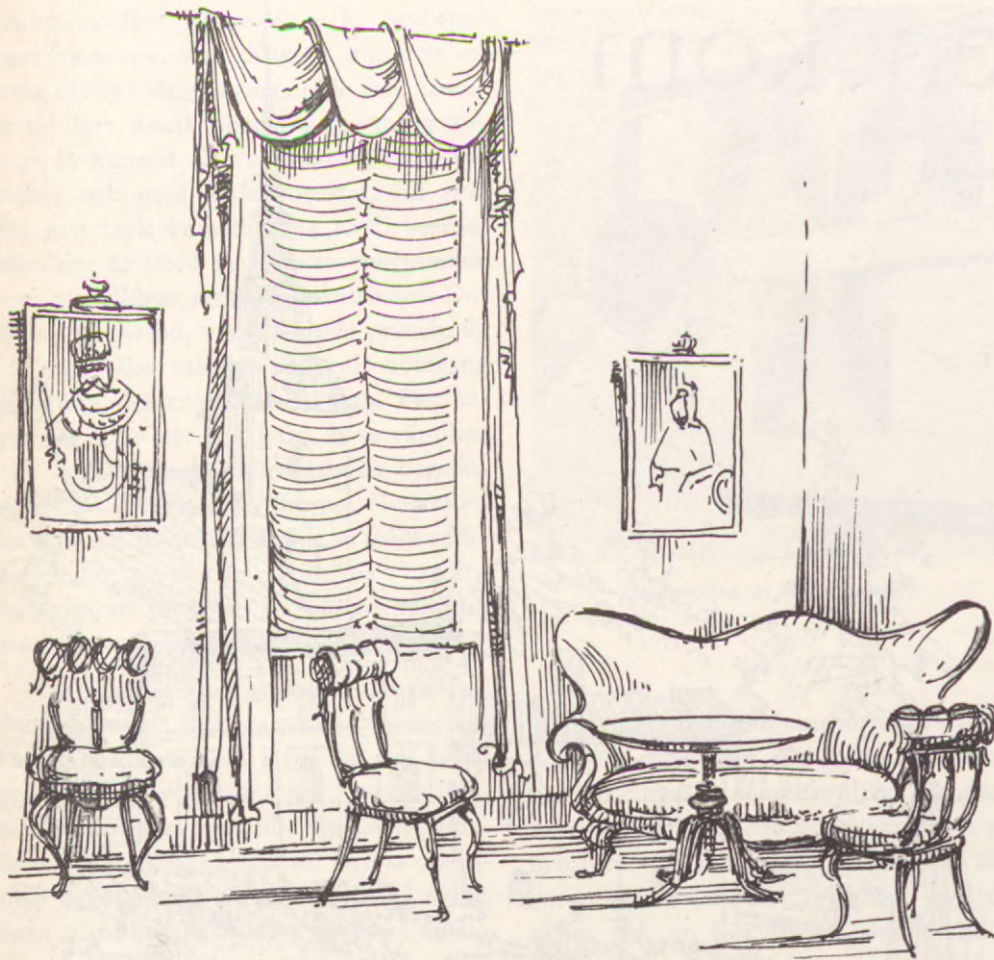
tidlös, den är i varje fall inte helt svunnen och har troligen alltid funnits hos vakna medborgare. Så här lär det emellertid ha gått till för något mer än femtio år sedan.

Och att honom värdigt möta
snart vi samlas vid station.
Lindebarn så rara, söta
komma sen i procession,
att hans väg med rosor smycka
honom önska frid och lycka.

Nu hörs visselpipan ljuda,
kungatåget anlant har
och välkommen vi det bjuda
med en jublande fanfar.
Hurraropen kraftigt skalla,
sköna rosor ymnigt falla.

— Det var mycket unga flickor och vackra, som gick i procession. De var vitklädda och kastade blommor så hela gamla väntsalen var smycked med blommor på golvet, där H. Maj:t skulle tåga fram och stiga ut på planen i en väntande droska.

— Elitkåren, frivilliga brandkåren, som hade uniformer, hade också tågat

De röda plyschsofforna på Stadshotellet i Lindesberg.

ner till stationen, militäriskt naturligtvis. När kungen steg ur vagnen var det ju borgmästaren som höll tal för honom och det var visst ganska slätstruket, men så när han trädde ut genom dörren, där vi stod på två led utåt gatan, så fick jag utbringa ett fyrfaldigt leve för konungen. Jag hade stora mustascher, så jag var nog ganska igenkänd, han tittade på mig, tyckte väl att jag var en riktig gaphals.

Upp i staden kungen drager
och hans blick är klar och ljus

— De hade flaggstänger här och där, det hängde flaggor och vimplar ute efter gatorna. I affärerna hade de satt ut fotografier av majestätet med flaggdekorationer. I korsningen Skolgatan—Kungsgatan fanns en stilig äreport efter våra förhållanden med kunglig krona. Ja, vi kastade blommor, rosor från trädgården hemma kastade vi på vägen där han skulle åka. Han var rak i ryggen och ståtlig. Så stilig är nog ingen kung efter honom, det tror jag inte.

— En flaggunderofficer hade satt upp signalflaggor och hyllat på flaggspråket utanför Handelsbanken.

— Det var vaktmästare Tengvall — och som gammal sjöofficer så är det klart att kungen läste det. När han kom

i vapenhuset, så stod Tengvall där i sjöunderofficersuniform och då sa kungen ”å, se, sjömän så långt uppåt torra land. Men tack för hälsningen.”

— Han kände igen honom. Det satte vaktmästaren stort värde på.

— Ja, jag vill bara säga att jag som pojke tyckte dekorationerna var mycket ståtliga. Men när jag nu i mitt bildarkiv ser hur de verkligen såg ut, så var de nog ganska enkla för våra begrepp. Det var litet flaggor här och var, men inte så mycket som jag går och föreställer mig.

Högtidsskaran stegen tager
allra först till Herrans hus.
Där vid sången ”Himlar sjungen”
andaktsfull och tyst står kungen.

— Kungen fick ta en bra stor sväng genom staden så att de uniformerade poliserna och vi brandsoldater skulle kunna kila genaste vägen från stationen till kyrkan och när kungen kom så stod vi där också, två led av uniformer. När han gick förbi mig tittade han på mig ganska skarpt och så smålog han så gott. Han kände nog igen den där som stod vid station och skrek i sina stora mustascher.

— Stadsfiskalen hade också kostat på sig en ny uniform, tämligen dyr för den

tiden, ca 200 kr, han var den stiligaste i stan då, näst kungen förstås. Han väckte stor uppmärksamhet. Från klockan fyra på morgonen tills folk började komma i rörelse i affärerna hade han gått och speglat sig i fönstren för att se, det gällde ju att intaga den hållning och ställning som kostymen fordrade.

— Jag var som pojke anställd på tidningen här och knogade in hela kungadagen på nattimmarna innan, för jag var väldigt intresserad, hade aldrig sett en kung på nära håll förut. Jag hade inget presskort fått och inget direkt uppdrag för tidningen annat än vad jag själv ville snappa upp. Den ordinarie referenten, chefredaktören med entrékortet, såg jag aldrig till, han var någonstans i periferien, själv höll jag mig så nära kungen hela tiden så jag kunde ta Hans Majestät i rockskörtet. Det var förenat med litet svårigheter vid intåget i kyrkan, för jag var med i den skaran som skulle in och få plats, och då kom jag ofrivilligt att knäböja utanför kyrkan, därför att den myndige stadsfiskalen beordrade chock mot folkmassan och då stod vi samtliga på knä ett litet ögonblick. Men jag var litet kvick av mig och smet förbi hela härligheten, kom in i templet och fick vara med om vad som förekom därinne också. Alla trängde på ohejdat, men Majestätet såg inte chocken, han hade blicken bara på altaret och den som skulle ta emot honom där. Han tågade bara framåt. Och där stod doktor Modin, hovpredikanten och tog emot med utsträckta armar och så blev det en kär omfamning, och så var det psalmsång och bön och ett litet tal av dr Modin och så uttåget, också till musik från orgeln.

— Sen besökte kungen tingshuset. Över dörren står det ”Tingshus, uppfört under Oscar II:s 23:dje regeringsår”. Utanför stod skolbarnen i dubbla led, vi hade blivit inkallade till den dagen. På trappan hade häradshövdingen ställt upp sina nämndemän på två led i bergsmansrockar, det såg fint ut, och häradshövdingen hade sagt att ”nu vill jag att i detta levet för hans majestät ska vi nedlägga något av stålets klang och järnets styrka”.

— Han ville kungen skulle höra i vilken del av sitt rike han kommit, nämligen i järnets och bergens rike. Och gubbarna var massiva och ståtliga. Fellingbroarna hade röda kanter på själva kragen, abborrar kallade vi dem. De från Ramsberg hade blå band på sin.

— Men levet misslyckades. Just som kungen kom fram i dörren så råkade det komma en röst uppifrån Paradisträdets

krona, det var inte ormens röst utan målare Lindholms, och han skrek: "Leve Hans Majestät Oscar, Hurra, hurra, hurra, hurra". Och det åstadkom ju ett skratt, som heller inte hörts maken till förr eller senare i Lindesberg, härads-hövdingen bara stirrade, många spände ögonen mot skyn, trodde det var en högre makt, ty ingen kunde förstå varifrån det kom. Kungen själv gjorde som vanligt ett ordentligt honnör som tack för hyllningen.

— Målare Lindholm var annars stans retsticka, en riktig spefågel. Men han undgick bestraffning. De tog det för att vara ett förfärligt skojigt nummer i det hela.

Vid ett stenblock snart befinnes kungen ristande sitt namn.
Det för eftervärlden vinnes i granitens hårda famn och den därmed vigda marken skall benämnas Oscarsparken.

— Innan han kommit fram till stenen stod där två damer, de enda som vågat gå fram. Den ena, som bodde utanför staden, kände Hans Majestät närmare, så hon hade vågat ställa sig alldeles intill nergångstrappan i parken och vid hennes sida stod en Lindesbergsdam. När kungen fick se den första sa han: "Se, bekanta här också" och kysste på hand. Hon gjorde en alldeles utomordentlig nigning och damen bredvid, som var ganska korpulent, skulle försöka imitera den, men hovningning var vi inte så vana vid i Lindesberg, och det bar bakåt och hon kom i kontakt med Moder Jord.

— Säg du, att hon tratta på ändan på gräsmattan för det var vad hon gjorde.

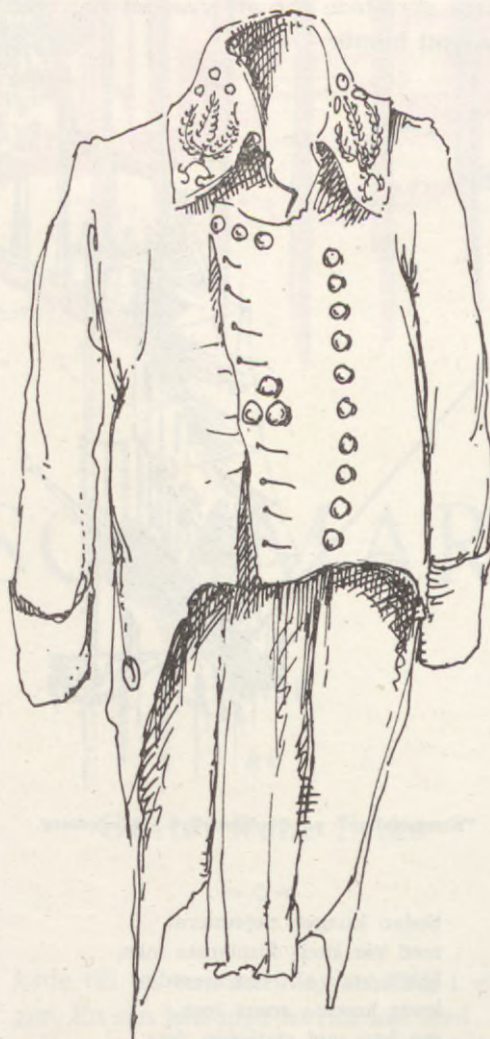
— Nåja, men kungen var älskvärd nog att hjälpa henne upp och kysste henne chevalereskt på hand. Denna kungakysst blev något som hon levde på länge.

— Hon rusade hem till sin man redaktören. "Kungen har kysst mig, kungen har kysst mig." Var sa hon inte, men hon höll på med det, så att längre fram fick han säga till henne att "nu kan jag det där".

— Ja, när detta varit, gick färden vidare fram till stenen och där fick kungen av adjutanten en penna, som han skulle skriva sitt namn med. Kungen kastade upp det första O-et, men han var inte nöjd med det, han skulle putsa ut, då strök adjutanten ut det och överlämnade en ny penna till Hans Majestät. Då kastade han upp det vackra namn, som man än i dag kan se på stenen. Bra gjort på en grov sten.

Det beundras av de flesta som besöker platsen även nu. Enastående vackert gjort.

Majestätet vill behaga göra sen en promenad för att läget iakttaga av vår lilla vackra stad och den är och i hans tycke en hans kronas skönsta smycke.

Borgmästaruniformen i Lindesbergs Stadsmuseum.

— Sedan drog han sig ner mot den vackra Lindesjön och slog sig ner där på en soffa i parken. Det ingick inte i programmet så de var högst bekymrade, tiden var noga inrutad.

— Ja, parken var inte något vidare att tala om, vi kallade den Abborrparken eller bara Abborren, utan det var just sjön och dess stränder och de skogbevuxna trakterna omkring, som speglade sig i vattnet, och så ön Trallingen, som det skrivits så mycket om av pseudonymen Ottar Tralling. Just då var det en mycket ovanlig doft i parken på grund av den stora invasionen från hela bygden runtomkring, folk hade ju ingestans att ta vägen och där fanns en sådan riklig vegetation, som var lämplig att gömma sig i.

— Men kungen satt och tittade på sjön och där var ju vackert. Utanför seglade Botolf Andersson med sin lilla segelbåt fram och åter. Han var chef för spritbolaget då och var särskilt vidtalad att ge liv åt tavlan. Och då sa kungen "Lindesberg är den vackraste pärlan i min krona". Det var ju rätt högaktningfullt för Lindesberg och vi trodde det gärna.

— Nja, det finns olika versioner på det där, efter vad jag vet skulle han ha sagt "Lindesberg är en pärla i mitt rike".

— Nu råkade jag stå bakom soffan bredvid adjutanten, jag som nyfiken pojke höll mig framme hela tiden och jag hörde när han fällde orden "Lindesberg är en pärla bland städer". Om det var det sista ord jag sa på planeten så sa han detta! Nora har velat ta åt sig detta att vara en pärla bland städer och föralldel, den är bra den stan också, men kungsordet fick Lindesberg. Han ville inte gärna lämna soffan och jag förvånar mig mycket att han som sett så mycket av världens skönheter menade så. Jag trodde inte han skämtade, när han sa att min lilla födelsestad var en pärla bland hans städer. Men han blev avbruten i sina meditationer för adjutanten kom och knackade honom på axeln och sa: "Ers Majestät. Middagen väntar". "Jaja, men det är så vackert. Jag vill dröja en stund." En andra påstötning: "Ers Majestät. Tiden går".

— Men först hade en av gubbarna dallrat fram, de var litet skakis, pamparna. "Om denna Abborrpark kunde få uppkallas efter Hans Majestäts namn." Jo, det fick den ju av kunglig nåd och heter Oscarsparken än i dag, men jag menar att det var inte nödvändigt att tala om att den hade ett sånt billigt namn förut.

— Nå, så slet han sig från den vackra tavlan och så skedde upptåget till Stadshotellet. Först drog han sig tillbaka till ett reserverat rum för att vila någon minut, men därvid råkade han tappa en enörad porslinspjäs så den gick sönder. Bitarna lär förvaras på flera ställen i staden än i dag som souvenirer. Det lär ha varit en vacker pjäs med guldkant och blommor.

— Sen gick han då ut på kungahyllan under krontäcket för att mottaga folkets hyllning och jubel. Där var vackert väder och varmt den dagen och staden har aldrig haft sådana folkmassor, som då fyllde torget, det var leverop i långa banor och kungen hälsade och vinkade. Han var en folkkär monark — det såg man denna välsignade dag.

— Stadsfiskalen skulle visa sitt undersåtliga nit och motade undan folket nedanför kungahyllan, men då vart han förargad, kungen, han skickade ner en adjutant och sa, att om folket ville se sitt Majestät, så bör de få det. Så han fick dämpa sina konungliga känslor litet, stadsfiskalen.

— Och när de skulle gå ut på balkongen så var Rådman framme, han var alltid med där det var någonting, han ville före Kung Oscar. Då vände sig Majestätet om, lade händerna på axlarna på honom och motade in honom. Vi ungar förstår, vi tyckte det var bra att han inte fick vara med, han ville liksom vara kung för Lindesberg, han.

— Så försiggick ju middagen under de bästa auspicijs och med musik av Vicksbergska militärkapellet, vilket kapell sedan konserterade för lindesbergspubliken i hotellets park under kvällen. Det var en trevlig middag, ovanligt trevlig, stämningen var så gemytlig. Dr Modin höll själva festtalet, han var vältalare, det var ett enastående vackert tal han höll, han prisade Bergslagen i höga tonarter. Han var ju skald och läste en av sina dikter om Bergslagen. Det var stämmningsfullt alltigenom.

— De hade gjort sig underrättade om vad kungen tyckte om för mat. Små köttbullar tyckte han om, precis som jag. De hade införskaffat ställningar, som tallrikarna stod på. De små köttbullarna placerades närmast inom räckhåll. Han åt av dem också.

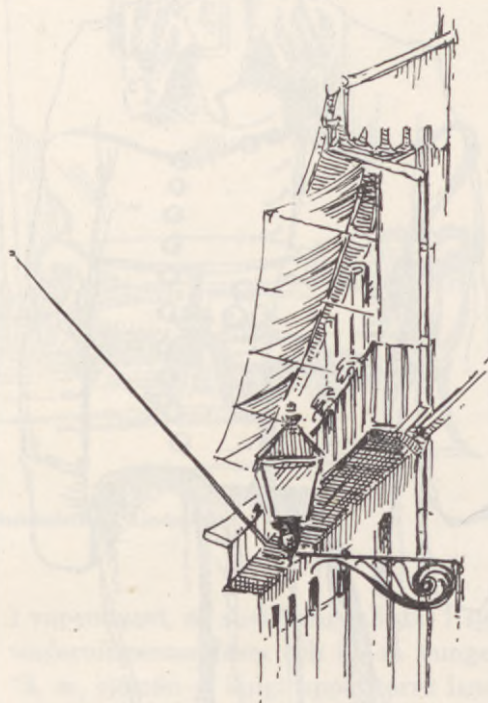
— Det var litet tokigt ibland, särskilt ett par gubbar från en viss plats, när champagnen kom så sa en högt "Det var gott dricka det här."

— Kungen var vid ett särskilt gott humör och höll ett förtjusande tal och prisade Bergslagen han också i höga tonarter. Han tackade också staden och Bergslagen för den angenäma festen han fick vara med om. Han hade alltid längtat att få komma till Lindesberg förstås, men det var alltid något hinder, när det var frågan om att komma. Men nu äntligen har jag kommit hit, sa han. Och han var mycket glad åt att träffa bergslagsborna och det sista han sa var att han aldrig trott att det fanns så vackra flickor i Bergslagen.

— Ja, så var det ju episoden med cigarren. Rådman hade skaffat en låda särskilt finfina cigarrer från Stockholm, de kostade 1:50 stycket "om inte Ers

Majestät behagade en cigarr?". "Jo", sa kungen och tog upp sitt cigarrfodral ur fickan, "men jag röker helst mina egna".

— Det var en cigarrepisod till. Kungen vände sig till borgmästaren, som stod och rökte, och då kom denne att blåsa ut röken i ansiktet på kungen och sen när han förde handen på ryggen kom en av uppvaktningen och slog cigarren ur handen på honom och trampade på den. Kungen såg det, men han bara skrattade för att visa att han var på gott humör.

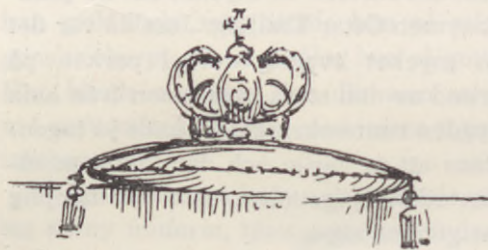

"Kungahyllan" på Stadshotellet i Lindesberg.

Sedan kungen dejeunerat med vår stads förnämsta män, blivit utav allt charmerad, lovat komma snart igen, ses han mot stationen fara åtföljd av en tallös skara.

Några blomsterflickor bida honom vid hans ankomst dit. Ensam dock vid mammas sida står en liten älva vit, ögat strålar, skär är kinden lockar fladdra fritt för vinden.

Knappt hon i sin hand kan hålla en bukett så stor och tung. Stort besvär den tyckes välla, men med den till våran kung så förtjust och stolt hon kliver och helt rörd då kungen bliver.

Lillan med bukett han drager av förtjusning i sin famn, men hon strax till fötter tager in i mammas säkra famn. Frågan "Vad kan lillan heta?" Hon besvarar dock med "Greta".

— När kungen for sen han skulle vidare till Grängesberg så sa han: "Det var roligt att ni inte gjort Er något särskilt besvär för min skull" och så hade de stackarna faktiskt vänt upp och ner på hela stan.

Kungen genom fönstret nickar sen när tåget ångar ut och en vänlig hälsning skickar alla Lindebarn till slut. Hjärtligt tack för fröjd och gamman, "vackra är ni allesamman".

— Som ett litet exempel på vårt ekonomiska Grängesbergbolag, som fraktar malm ifrån Grängesberg till Oxelösund, så kan jag nämna att i mitt bildarkiv har jag en bild av tåget som skulle hämta kungen. För att inte resan skulle vara absolut misslyckad i ekonomiskt avseende, så var det en lång rad malmvagnar påkopplade efter kungavagnen, så då som sagt tjänade de en slant även på kungens resa.

— Ja, det var en stor dag för bygden och för den som vuxit upp i ett sånt här litet samhälle och inte varit ute i stora världen och sett stora folkmassor. Även om man skrattar numera åt den där ivern och ängslan för hur det hela skulle komma att avlöpa — det var väl bara borgmästaren, som var helt lugn i sin nya uniform — då kan det inte hjälpas att det var en viss stolthet man kände som infött Lindebarn, att man fick kungabesök.

Så sammanfattade en av sagesmännen evenemanget.

En timma var besöket avsett att vara, det sträcktes ut till omkring tre. Men minnet lever än, och kungahyllan finns kvar, något utbyggd. Står man på den har man, enligt lindesbergarnas utsago, länets vackraste balkongutsikt. Visst har staden charm. Inte bara genom den ljusa blommande fågning den kan ikläda sig mitt i en barrigt storvulen bergslagsnatur, utan även genom den lekfullt ironiska ton, den kan anlägga i umgänget med sig själv och sina minnen.

Lindesberg är alltjämt en pärla bland Sveriges städer.

SISTA SOMMARLOVET

Novell

av

Gustaf Rune Eriks

DE STARTADE på förmiddagen. I släpig, ryckig takt gick de nedför Götgatan. Då och då stannade de utanför något skyltfönster, stod där ett tag och granskade kritiskt de olika varorna innan de fortsatte gatan fram i riktning mot tullen. Hela tiden talade de om pengarna som de skulle tjäna, om allting de kunde köpa för dem.

Det var en ovanligt fin dag i mitten av augusti. Över den blånande himlen drog skyarna fram som flyende havsskum. Stadens sensommargrönka hade djupnat, solstrålarna studsade mot de blanka bladen, och grenarna bildade skarpa skuggmönster över asfalten och trottoarstenarna. Trafikljuden var dämpade, milda. En svag vind svepte i svalkande fläktar bort över gatan som lång och bred låg där och dåsade i solljuset. Nästan alla fönster stod öppna.

De tre pojkarna var på väg till skogen för att skära rönnkvistar som de sen tänkte gå omkring i husen och sälja för tjugofem öre knippan. Det var en av sommarlovets sista dagar — veckan därpå skulle höstterminen börja.

— Ätta knippen blir två spänn jämt, sade Bosse och bollade nonchalant med en hopfälld pennkniv.

— Det får man en hel del för, sade Henry.

— Man kan till exempel tjacka sej en snygg sköldpadda, sade Tage och spar-

kade till en tom kartong som låg i vägen. En sån kan man ha rätt kul med...

De gick över Skanstullsbron och fortsatte sen förbi den gamla kyrkogården som med lutande gravstenar vilade i djup skugga under lövträdens åldriga kronor. Vinden kammade sakta genom det höga gräset, tjärblomstren vajade av och an på smidiga, svartbruna stänglar. Pojkarna vek av från stora vägen och följde en smal gångstig som mellan snåriga buskar, brännässlor och tistlar ledde in mot skogen. De vände sig om och såg staden ligga där långt borta med

sina spetsiga kyrktorn stickande upp över husmassorna och de grönskande parkerna.

Så gick de vidare rakt över en äng där vitklövern blommade och blåklöckorna skälvde här och var i gräset. I ängskanten växte några små förkrympta hallonbuskar med nästan mogna bär. Pojkarna smakade på bären, märkte genast att de än så länge var oätbara.

— Skapligt väder idag, sade Tage. En sån här dag skulle man egentligen inte kuta omkring i kåkarna och bli svettig.

— Nej, just det, sade Henry.

— Man kan tjäna mycket på det, påminde Bosse.

De fortsatte uppför en lätt stigning och kom in bland träden. Det var mest lövträd, men där fanns också tall och gran. Runt en tallstam jagade två ekorrar varann i svindlande fart, de rann i djärva spiraler nedför stammen och for sen upp igen och ut på grenarna, följde varann från träd till träd och försvann ur pojkarnas synfält. Getingar surrade kring granarna, och hängbjörkarnas slöjor svängde i vinden. Talgoxar med blekgula bröst och mörka hättor for förbi på låg höjd. I en glänta gled en fågel-skugga med mycket skarpa konturer bort över gräset, i det starka solljuset var den tydlig som en silhuetbild.

Pojkarna kom så småningom fram till en hel dunge av unga rönnar. Bärkla-

(Forts. sid. 25)

VINTERIDROTT I DET FRIA

eller under plasttak?

TALAR MAN OM vinteridrott så talar man också åtskilligt om skidor. Olympiatävlingar, VM, EM, SM, DM osv. avlöser varandra i allt snabbare takt. Gamla löparstjärnor slocknar och nya tänds. Män, kvinnor och barn, folk från landet och folk från staden — alla åker skidor. Civila och militärer, tjockisar och bengetter, lappar och skåningar, ryssar och italienare, finnar och japaner — man finner dem alla i skidspår jorden runt.

Men så är också skidan ett mycket gammalt redskap. Ja, dess historia kan utan överdrift sägas vara inhöljd i sagans dunkel. Var den allra första skidan tillverkades vet ingen, men mest gissar man på Norden och/eller Sibirien. Den äldsta skida man känner till är emellertid svensk. Man fann den för en del år sedan i en torvmosse, och den anses vara cirka 4000 år gammal.

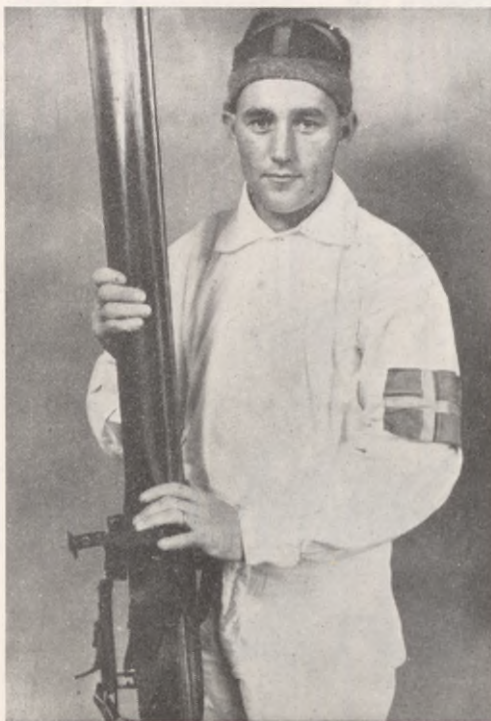
Redan på 1000-talet förekom krigsfolk på skidor och även postväsendet i olika länder kom tidigt underfund om skidans värde när det gällde att nå kontakt med avsides trakter. Däremot dröjde det mycket länge innan man på allvar började anordna skidtävlingar i nutida mening. Norrmännen var naturligtvis först. Redan 1861 visade skidåkare från Telemarken sina back- och terrängfärdigheter för våldsamt entusiastiska Kristianiabor, och 1883 bildades "Foreningen til Skiidrettens Fremme", som väl både är och förblir världens förnämsta skidsammanslutning.

*

Här i Sverige fick vi vänta på en riktig skidtävling till 1884, och den hade till upphovsman ingen mindre än upptäcktsresanden Adolf Erik Nordenskiöld. Den 3 april 1954 var det alltså sjuttioårsjubileum (tyvärr föga uppmärksammat). Under en färd till Grönland hade Nordenskiöld med sig bl. a. två lappar, Anders Rassa och Pavva Larsson Tuorda, båda kända som ena sjuårdeles kraft- och skidkarlar, och det var för att bevisa att ryktena om deras prestationer inte var bara tomt prat som Nordenskiöld kom på idén att anordna en tävling. Dagen D utsattes till den 3 april. Då gick starten för Kvikkjokkloppet, en sträcka på 206 km. Klockan 5 på morgonen gav sig Gud vet hur många mannar i väg för att i första hand försöka nå Jokk-

Text: *Sture Wahlström*

Foto: *Pressens Bild*

Sven Utterström, Boden, den legendariske storskidlöparen med världsrykte, vid en av hans största triumfer: guldmedalj och svensk seger i olympiska sprinterloppet 18 km i Lake Placid, Amerika, 1932.

mokk, som var loppets både vänd- och mittpunkt. Det var etterkallt och många hade därför klätt sig i allra doffligaste laget. Ja, frågan är väl om det någonsin i världshistorien uppträtt en brokigare samling i ett skidspår. En referent skri-

ver: "Magra, seniga, rygg- och benkrokiga gestalter, märkta av arbete och slit på åkern, i skogen och av dygnslånga jakter på varg och järv, kom sävligt framglidande ur mörkret på hemgjorda skidor av grantjursvirke, vallade med dalbränd tjära, och en vidja eller renhudsslinga som enda hållfäste för foten. En järnskodd trästav med stålklunga i toppen, skyddad av en renhornsslida — på samma gång skidstav och vargspjut — gungade på axeln i takt med kroppstyngdens växlande förskjutning i rörelserytmen. Hela utrustningen var hemmagjord: vadmalskostymen, näverskorna och lappjäckorna, vargskinnsmössan och läderväskan eller näverkonten med matsäck, kaffepanna och en flaska starkt om man så hava kunde. En bar ett mindre lerkrus dinglande på magen i ett sockertoppssnöre om halsen som lättillgängligt extrabränsle i uppforsbackarna. — — — Vid vändpunkten i Jokkmokk var det ordnat med kaffe och smörgåsar i en stuga, och de först anlända

hade just bänkat sig runt kaffebordet, då han med lerkruset kom inkörande på gården och vände omedelbart som förste man på hemsträckan. Kaffet blev odrucket. Man rusade ut och hoppade på skidorna för att hinna fatt den flyende, som tappade farten allt efter som 'ångtrycket' sjönk efter påfyllningen vid vändmålet. Han tog sig emellertid tillbaka till Kvikkjokk någon gång på nattkröken, en prestation värd ett extrapris — ty man vet ju hur ett sådant där lerkrus blir tyngre och tyngre allt efter som innehållet minskar."

Företnämnde lappen Larsson Tuorda vann på tiden 21 timmar och 22 minuter.

Nu är det andra tider, andra seder och takter, och även om skidåkningen allttjämnt dominerar vintersporten, är det inte säkert att den kommer att göra det även framdeles. Bandy och ishockey tilldrar sig allt större intresse. För att inte tala om skridskosporten. Visserligen är intresset för längdåkning på skidor ännu stort, i synnerhet i Norrland och några av de mellansvenska landskapen, men en viss intresseförskjutning har dock skett till förmån för alpina skidgrenar. Störtlopp och slalom samlar allt fler såväl utövare som åskådare. Dessutom har även en så exklusiv sport som bobsleigh-åkning under senare år fått många entusiastiska förespråkare, i synnerhet bland den mera extremt fart- och motorbitna publiken. Hade vi bara några ordentliga bobsleigh-banor här i landet, skulle det säkert inte saknas varken dödsföraktande tävlingsåkare eller viligt betalande åskådare.

När vi skall vara storsvenska och börja orera om fornstora dar och verkliga jättebragder, är det helt naturligt att de gamla lapp-pionjärerna i första hand kommer på tal. De äldsta bland oss talar med darr på stämman om Lars Olofsson, Michelsson Kuoljok och Mattsson Rimpi, medan de inte fullt så till åren komna påminner sig lille Lars Theodor Jonsson från Strömsund, Torkel Persson från Kall, John Fjällberg från Mörsil och J. A. Persson från Arjeplog.

Och utanför samernas lilla men exklusiva storfräsarkrets kommer sedan den legendariske budkavlelöparen Haldo Hansson, djurgårdaren N. A. Hedjerson, Husum-Jonsson, Särna-Hedlund, "Uttern", Kiruna-Lasse, eleganten Matsbo, diagonalfantomen Östensson, bohe-

(Forts. sid. 20)

Om VM i ishockey kämpade man på Stadion i Stockholm 1954

V I N T E R O T T

Sigge Ericsson,
världsmästare på skridsko 1955

VM-match på Stadion. Kanada spelade mot Finland och vann med 20—1. För det kanadensiska ishockeylaget var Finland en lätt match.

Vägen till framgång

Av Erik Nyhlén

Som barn tänkte jag bli kung, sätta igång med stora krig och erövra många länder. Karl XII och Napoleon var mina hjältar, i synnerhet den förste eftersom han var svensk. Om jag inte varit beundrare av eller rent av identifierat mig med någon av dem hade jag aldrig vågat hämta mjölken hos slaktare Pettersson på Åskogen en halvmil mörk skogsväg hemifrån om kvällarna.

Min morfar som var republikan talade om för mig att han inte tyckte om kungar, och eftersom jag tyckte om morfar avstod jag från att bli kung och beslöt mig för att i stället bli sjörövare. Sedan jag olovligen lånat en eka för att idka sjöröveri på andra sidan Ängermanälven, tappat årorna och med knapp nöd blivit räddad av en ilsken fiskare från att driva till havs, gav jag upp sjörövarplanerna och beslöt mig för att bli uppfinnare.

Jag uppfann ett vattenuppfodringsverk som bestod av en gammal stubbrytare, en hink, ett rep och en ränna. Hinken vevades ner i brunnen, blev full med vatten, vevades upp, den nedre kanten stötte mot en bräda, den välte och vattnet tömdes ut i rännan vars nedre del slutade i en bunke. Morfar påstod att det var enklare att hämta vatten i brunnen direkt, och eftersom både mormor och grannarna tycktes vara ense med honom hade jag inget annat att göra än att böja mig för den allmänna opinionen.

*

När jag slutat folkskolan var det ont om arbete hemikring och överallt i världen i övrigt, varför jag inte fick börja i fabriken eller sågverket. I telefonväxelns väntrum låg några exemplar av

tidningen Korrespondens. Där läste jag hur Ivar Kreuger från Kalmar, Ernst Åquist från Örebro, Mått-Johansson i Eskilstuna och andra storheter från en ringa början blivit storföretagare och miljonärer. Energi, framåtanda, företagsamhet och håg för studier var det som

... sedan jag tappat årorna och med knapp nöd blivit räddad av en ilsken fiskare gav jag upp sjörövarplanerna

Abraham Lincoln hade en gång tänkt skriva ett skällbrev...

fordrades av mig för att bli som någon av dem, stod det i tidningen. Jag köpte några kammar, tvålar och skrivpappersbuntar hos Backlunds i Kramfors, anmälde mig för en korrespondenskurs i dubbel bokföring och beslöt mig för att bli affärsman, storföretagare och miljonär. Av en luffare som jag träffade på ett kafé bytte jag till mig för två buntar skoremmer en handbok för etikett och god ton i sällskapslivet, läste den noga och upptäckte att min uppfostran var sorgligt försummad. Jag beslöt mig för att noggrant iakttaga alla reglerna. Men eftersom min uppfostran så småningom inte kom att motsvara min sociala ställning som gårdfarihandlare övergick jag till agentur och blev representant för en firma som sålde vedsparare för järnspisar. Firmans måtto var "Mera värme för mindre kostnader" och vedbespararen bestod av en rund platta med ett litet hål som skulle ersätta mångfalden av ringar som fanns på äldre tiders kökspisar. Någon större framgång hade jag inte med försäljningen, och tur var det därför att av dem som köpte var det många som utföll i otidigheter, kallade mig för skojare och uttalade hotelser om våldsåtgärder. Antagligen hade de inte riktigt förstått bruksanvisningen.

Eftersom jag inte kände mig kallad till att bli martyr för att ett förstockat släkte skulle få billigare värme, och då det dessutom vid den tiden fanns synnerligen gott om agenter både i värmeplattbranschen och andra branscher, drog jag mig tillbaka från affärslivet. Mitt fina sätt behöll jag ett tag, men eftersom större delen av min omgivning icke varit i tillfälle att läsa boken om gott sätt i sällskapslivet var den rå och obil-

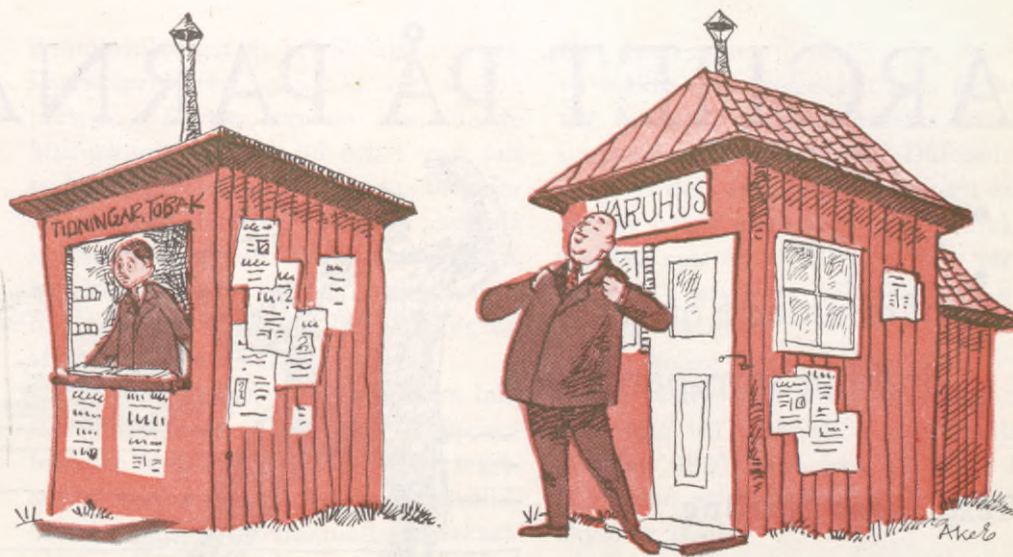
dad och jag blev utsatt för grova missuppfattningar. I stället för att bli betraktad som en föregångsman när det gällde goda seder ansåg de mig vara en aning underlig.

*

Ären har gått och jag är fortfarande inte millionär, tvärtom har jag gått en smula med förlust och inte heller har jag på något annat område uppnått samhällets toppar. Jag hade faktiskt börjat resignera och trodde mig sakna begåvning till att flyta ovanpå ända till den dag för några år sedan då en kulturredaktör på en aftontidning började skicka mig recensionsböcker. De flesta har kommit bort, antagligen har jag i brist på medel sålt dem till något antikvariat, men ett par av titlarna minns jag. Den ena är: Hur vinner man vänner och inflytande, och den andra hette: Hur man uppnår effektivitet. Författarna var amerikaner, naturligtvis, som i sin dagliga gärning sysslade med kurser i praktisk psykologi för affärsmän, ingenjörer, advokater, lärare och andra intresserade. Det märkliga med alla dessa böcker var att samtliga hade nästan samma innehåll: små sedelärande berättelser om personer som exempelvis aldrig kom sig för med att göra vad de föresatt sig därför att de alltid sköt upp allting till morgondagen. Sedan de på en pappskiva textat orden: GÖR DET NU och satt upp den ovanför sin säng och sitt skrivbord, kände de sig stimulerade till att ta itu med även de obehagligaste uppgifter — och så, stor framgång blev dem given!

*

Jag utarbetade en standardrecension på dessa böcker som jag med ett par

... drömmen om framgång enligt modellen "Han började med en kiosk och är nu ägare till ett varuhus"

obetydliga ändringar i inledningen publicerade var gång jag fått en sådan bok. Redaktörerna märkte ingenting men förlagschefen märkte det, och en dag fick jag ett brev där jag titulerades herr amatörecensenten och fick en gränslös överhaling för mitt nonchalanta sätt vid behandlingen av både värdefull och nyttig upplysningslitteratur. Hade förlagschefen läst boken om hur man vinner vänner och inflytande skulle han nog inte ha skrivit brevet. I boken står nämligen i samband med en berättelse om Abraham Lincoln att han en gång tänkte skriva ett skällbrev till en av sina generaler men inte gjorde det "ty den bittra erfarenheten hade lärt honom att klander och skarpa förebråelser nästan oundvikligen medför ogynnsamma följder". Eftersom jag läst i boken att man visar sig som en god karaktär om man är förstående och förlåtande mot dem

som kritiserar och fördömer, besvarade jag inte brevet.

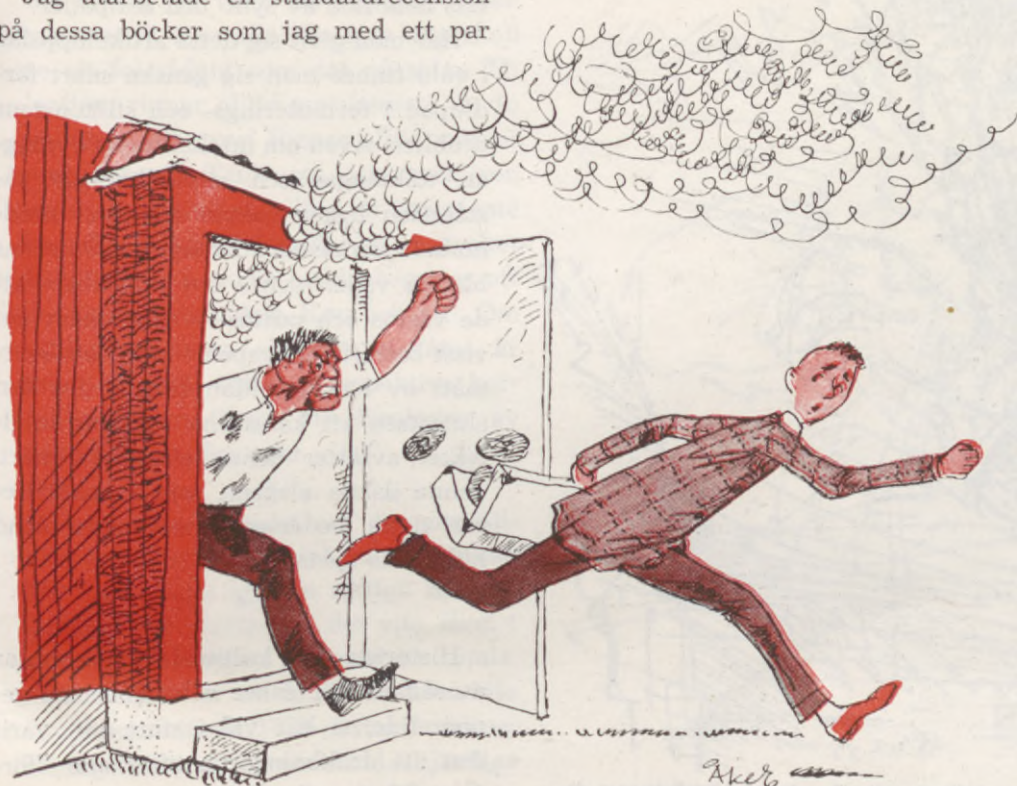
En del av råden i dessa böcker är allmängiltiga levnadsregler som inte någon tar skada av att lära sig om man inte kan dem förut. En del är roliga eller rent av löjliga, som till exempel en slogan som en verkstadsägare i en amerikansk stad, som var en smula besvärad av kunder och annat löst folk som gick i vägen för hans arbetare: HAR NI ING-ET ATT GÖRA SÅ GÖR DET INTE HÄR. Den publik som hämtar sin andliga näring ur dessa böcker finns troligen att söka inom det s. k. lägre manschettproletariatet. Prätiga människor med små inkomster och anlag för dagdrömmeri, där drömmen om framgång enligt modellen "Han började med en kiosk och är nu ägare till varuhus" kommer i främsta rummet.

*

Som material för studiet av amerikansk mentalitet är dessa böcker, kompletterade med några årgångar av tidskriften Det bästa, oskattbara källor. Kardinaltanken i amerikansk ideologi är att en energisk och begåvad ung man oavsett sin sociala härkomst har alla möjligheter att nå samhällets topp. Visserligen har en rad sociologer gjort sitt bästa för att ta död på denna ideologi genom att uppvisa kalla siffror på motsatsen, men troligen har framgångsdrömmens ogräs alltför djupa rötter för att i första taget torkas ut av de torra vindar som blåser från fakta.

En undersökning utförd av California-universitetets Institute of industrial relations 1949—50 gav vid handen att inom alla grupper fanns det en betydande majoritet som någon gång planerat att bli egna företagare, men att den majoriteten tycks vara större bland kroppsarbetare än bland tjänstemän och kontorsanställda. I kommentarerna till under-

(Forts. sid. 25)

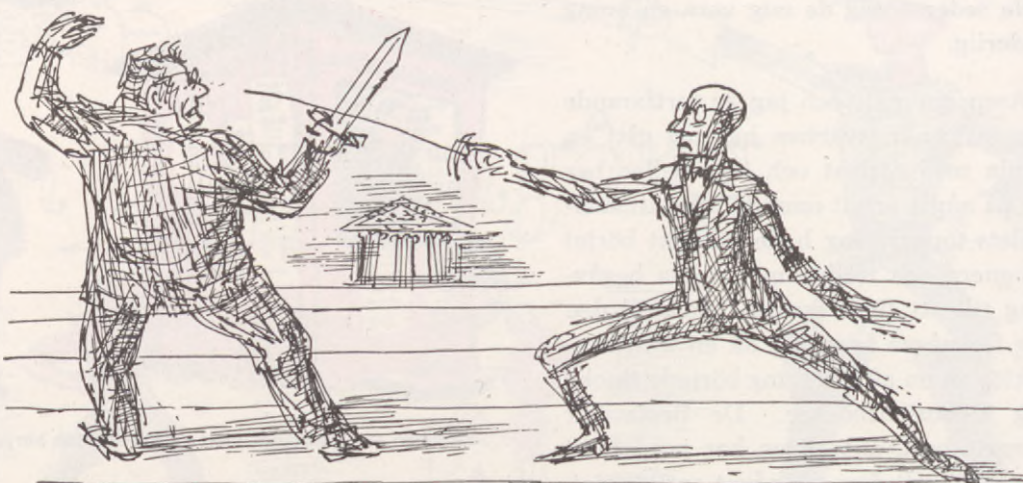
... kallade mig för skojare och uttalade hotelser om våldsätgärder. Antagligen hade de inte riktigt förstätt bruksanvisningen

ARGHET PÅ PARNASSEN

- eller när
- hårdhudade andar
- drabbar samman

Text: Hans Norling

Teckningar: Gösta Kriland

NAGON GANG sent på hösten år 1842 läste de goda borgarna i de nordtyska städerna en märklig notis i sina lokalavisor. Säkerligen skakade de förvånade på huvudet och utlät sig i allehanda kommentarer. Man gör ju så när man läser något som överraskar en. Och denna läsövning var en smula överraskande.

Där berättades nämligen att redaktören för den bekanta tidningen (man skrev nog så) Freja i Stockholm, litteratören August Blanche, mitt i en parkanläggning nedanför det kungliga slottet spottat (hör! hör!) sin ivrige antagonist och vedersakare litteratören m. m. Carl Jonas Love Almquist i ansiktet. Man kan nog vara övertygad om att Blanche

tillhör de få som spottat så framgångsrikt att det givit genljud i en halv världsdel.

Notisen skildrar en kulturell sammandrabbning med hårda bandage; en sammandrabbning baserad på småaktighet, avundsjuka och allsköns mindre rekommendabla själsbefinnanden som — skulle man kunna säga — sedan munns mera andliga produkter tröt kulminerade i en leverans av mera substantiell art ur samma arsenal.

Vi skall inte fördjupa oss i bakgrunden till denna pinsamma händelse; sympatierna synes emellertid mest frikostigt kunna lastas på den spottande. Bägge lever väl också nu i frid och försoning i någon avlägsen himmel, Blanche med

ett repurterligt hyrkuskanseende, Almquist med ett alltmer stabiliserat mäs-tardito.

*

Eftersom det mig veterligt är det enda tillfälle saliv tillgripits i argumentfloran mellan kulturella kombattanter kan episoden emellertid förtjäna en plats som inledning till en stillsam inventering av "ofrid på jorden". Min avsikt är långt ifrån att i dessa jultider ta bort illusionen om det bestående i denna högtids gemytliga silverskäggsleende. Dess högst tillfälliga karaktär är vi väl alla i alla fall övertygade om. Inte heller har jag någon avsikt att grumla detta leende ytterligare. Det är ju nämligen så att sammandrabbningar och avrättningar på detta plan nästan undantagslöst höljs av ett försonande löjes skimmer sedan de befriats från sin aktualitet och sin samtids hela flod av sym- och antipatier.

Har man givit sig detta artikeluppslag i våld finner man sig ganska snart fördjupad i formulerings- och stilkonstens problem. Även om intellektuella övningar, tolkningar och misstolkningar, påståenden ligger bakom andarnas hårdhudade sammandrabbningar med ordens blanka vapen synes det uppenbart att de vässas och putsas — fejas heter det visst beträffande vapen — med ett övermått av känslor. Man frestas dra den slutsatsen att känslorna och inte intellektet avsätter denna stingande snärt, denna ilska elegans, som karakteriserar detta heder-och-ära-tagande bland kulturens spetsar.

*

Historien och kulturhistorien vimlar av sådana där saker och tendensen genom tiderna har väl i stort sett varit den att drabbningarna efterhand "förfinats" beroende på hänsynskravens stingande mängd. Undantagen ligger — som

"Askvädret" i den intellektuella världen kan ta sig skiftande uttryck: eleganta knalleffekter där ironi i formuleringarna exploderar med jämna mellanrum och slutligen förlamar motståndaren med sitt dödande gift...

bekant — mest på det internationella planet. Ingenstans tillåter man sig väl att vara så grovhugget oborstad som i de internationella kommunikationerna. Och så naturligtvis i den minsta sociala enheten.

Internationellt — med precis hur många vittnen som helst — och "privat" — med inget vittne alls — kan man tillåta sig att säga oförskämdheter precis lika oförblommerat som en gammal rapande viking. I övrigt tvingas man till en prydlig balansgång för att inte trilla ned på den sida där lagen hotar med ärekränkingsåtal. Många har utvecklat denna balansakt till en sport bedriven med energi och otvetydig framgång.

När lagarna ännu var få och ofullkomliga och därjämte duellmöjligheten återstod gav man sig inte så ofta tid att planslipa sina yttranden så där väldigt noggrant. Blanche och Almquist gjorde det inte på sin tid när de åkte ihop om den förres procentande fader. Man kan inte heller påstå detta om den Gottfried August Bürger som är mästare till följande svaveldoftande utgjutelse.

"Ve, ve, ve! Ack och ve! Äntligen, äntligen käre Dietrich, har jag förlorat tålamodet beträffande tryckfelen. Så sant jag lever, skulle jag vilja ge den uslingen till korrekturläsare åtskilliga örfilar och därtill spotta honom mitt i ansiktet. Gode gud, hur har du på den vida jordens rund kunnat uppleta ett sådant fä, ett sådant generalfä, som denne korrekturläsare är. Mycket har jag sett i korrekturfelsväg, men detta var det värsta jag varit med om. Det skall vara ett fä över alla fän, som inte skall se ett fel sådant som det på sidan 74: 'vattnet rinner alltid mot berget'. O, du oxen över alla oxar! Rinner alltid vattnet mot berget? Tänk om jag verkligen skulle ha skrivit så, vilket för övrigt inte kan ske, så borde du själv ha så mycket förstånd i den skalle att du begriper att det skulle vara *aldrig*. Kort och gott. Om artikelförfattaren skriver att fåret är svart, så skall sätaren respektive korrekturläsaren förstå vid läsningen av pekoralet att fåret var vitt!"

*

Det påminner mest om den utskällning man kunde få i det militära innan MO hade slagit igenom riktigt. Exemplet med det svarta och det vita fåret i slutet av skrivelsen förvirrar en smula, men troligen var väl de svarta fåren inte "uppfunna" ännu 1778. Detta år skrev nämligen Bürger ovanstående hjärtliga rader till sin förläggare och den egentligen enda finessen man kan tänka sig

i sammanhanget är att förläggaren och korrekturläsaren sannolikt var samma person... Bürger var en framstående kulturknutte på sin tid och i vart fall tyskarna räknar en del av hans ballader till världslitteraturen. Hans sentida landsman, professor Heinz Kindermann, karaktäriserar honom på ett ställe med följande ord: "grosses ursprüngliches, aber verwildertes Genie".

Därmed har den gode professorn faktiskt formulerat en vändning — uppenbarligen utan avsikt att vara elak; tvärtom — som synes mycket mera användbar i samtida intellektuella knivkastningar än Bürgers tunga stövlande med "generalfä" och "oxe över alla oxar".

"Grosses ursprüngliches, aber verwildertes Genie" har en uppenbar släktskap med exempelvis det vänligaste Peterson-Berger kunde tänka sig, Frans G. Bengtsson när han fann mödan lönt att uttala sig om modern litteratur eller Herbert Tingsten när han tycker sig ha anledning att syssla med professor Fredrik Böök. Det kan låta exempelvis på det här sättet: "Stilen, associationerna, vitaliteten är lika strålande som förr. Tarvligheten likaså."

*

Dessa hjärtliga rader finns att läsa i Tingstens recension av Bööks Ramnsakan. I samma artikel kan man också

läsa dessa rader: "Alltför ofta skymtar en elakhet och gemenhet som författaren inte helt lyckas bemästra, särskilt i uppsatsen om Lidforss." Därmed erinras vi dels om att Böök har ett långt och av hårda polemiker fyllt liv bakom sig, dels ock om att Lidforss själv var en mästare i att vara välformulerat elak mot sina samtida.

Inte heller Bengt Lidforss var överdrivet vänlig mot Böök. Han hade honom ofta till måltavla i sina fruktade artiklar. 1910 hade han en gång Per Hallström till huvudmål, men även där skymtar Böök:

"Och det betänkligaste av allt: bakom denna förkunnelse, som med sin väl spelade pose av allsidig och rättträdig objektivitet ofta får över sig något av björndansens tungfotade grundlighet, varnar ett uppmärksamt öga lätt nog ett intresse, en avsikt, som väcker förstämning, efter som den i själva verket är ett utslag av talangens aldrig vilande rancune mot geniet. Det är ingen slump, att konstellationen Heidenstam—Levertin—Hallström—Österling bildar en naturlig grupp, som för sin fortkomst alltjämt använder sig av ett från det honettas synpunkt så onaturligt hjälpmedel som docenten Fredrik Böök; man behöver endast observera de diktare, mot vilka aktionen i främsta rummet riktat

(Forts. sid. 24)

...eller också en brakande salva i stil med: "Du fä över alla fän, oxen över alla oxar" och många andra, liknande älskvärdheter, som man kan hitta i den s. k. kulturdebatten

Sjukhuset METAMORFOS

Uppfattat
och nedtecknat
med ritstift
av
**ELSIE-BRITT
STENQVIST**

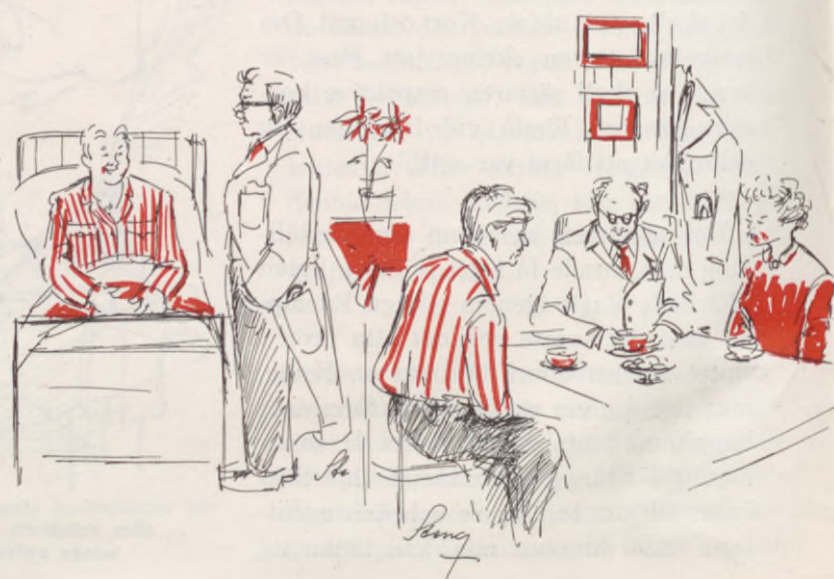
Patient X läser ordböcker för att hålla hjärnan i form och motarbeta den s. k. "sanatorieledan". Han fastnar för det grekiska ordet metamorfos (betyder förvandling) och skapar med dess hjälp en ny sjukhusmiljö.

Morgonen gryr med skurhinkar, dammtrasor och hygieniskt inriktade sjukhusbiträden — en energisk, tvåldoftande hygienisk atmosfär, väcker de slumrande själarna i sängarna. Händelserna följa slag i slag. Dagens matsedel presenteras; fritt val bland varmrätter, à la carte och småvarmt. Vinlistan lockar med du vin rouge och andra livselexir, men patient X inlåter sig inte på några äventyrligheter denna tid på dagen utan nöjer sig med gröt, ägg, mjölk och kaffe...

... ty snart kommer rondan. Doktorn talar om vädret, inrikesnyheterna, om hälsan i förbigående, och konstaterar att patienternas förtroende till överheten är gott. För att ytterligare understryka detta inbjuder han till träff i sin egen våning; bordssamtal i studiecirkelform med H o n o m själv som ordförande vid bordsändan. Doktorinnan står för serveringen; nya och gamla mediciner diskuteras — om negativa och positiva verkningar osv.

Den medicinska utflykten följs av en fysisk upp-
mjukning på sanatets
bollplan med doktorn
som vaksam bollmotare,
systarna uppradade i
försvaret — patienterna
angriper ...

... landstingsdirektören — ener-
gisk och opartisk pipblåsare —
ser till att spelreglerna följs...

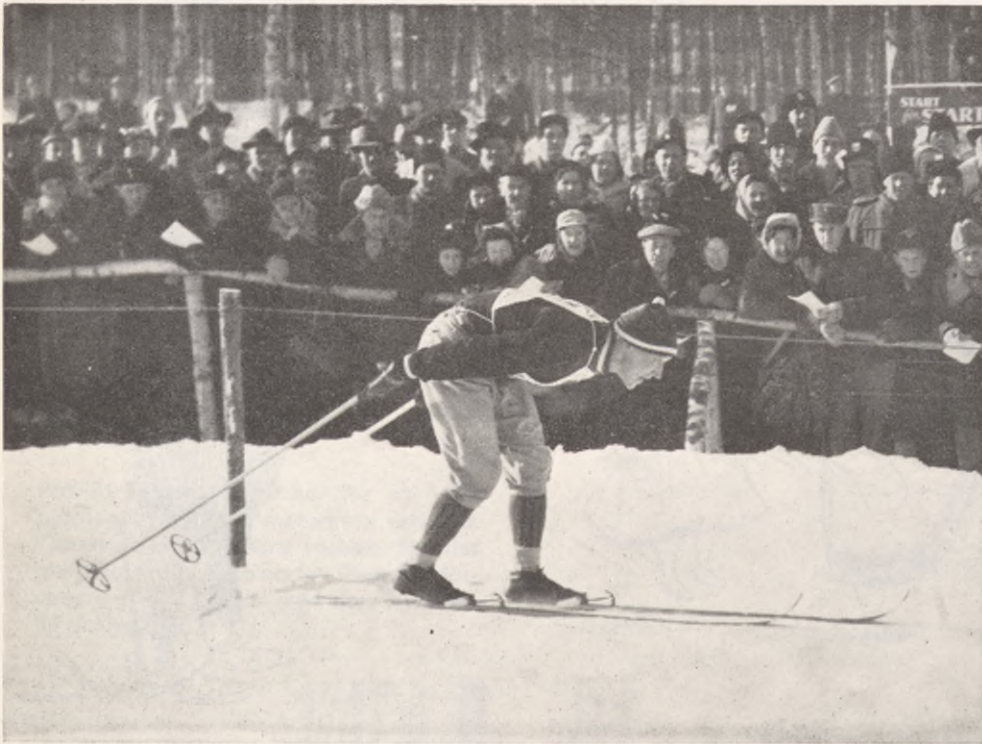

Efter sedvanlig avrivning, efter dagens intellektuella och fysiska ansträngningar,
följer avspänning i sängarna; verktygen få vila i väntan på nya övningar ...

... och som avslutning på sjukhusåret trädes långdans och
ägnas uppmärksamhet åt traditionella julfröjder.

Vladimir Kusin, Sovjet, spurtar i mål och vinner världsmästerskapet på 50 km längdloppning vid världsmästerskapstävlingarna i Falun

● VINTERIDROTT I DET FRIA...

(Forts. fr. sid. 12)

merna Dahlquist och Häggblad, olympiakvartetten Wiklund — Wikström — Englund — Bergström, Ö-vikskometen Sven Edin, "kung" Mora-Nisse och många, många andra, som slitit krafter och valla i skidspår här och där runt klotet.

Och så är där även sådana herrar och damer som Selånger, Arvika-Edman, Pelle Holmström, Birger Östrand, "Diman" Lindström, Hasse Hedjersson, May och Britt Nilsson, Sara Thomasson, Hasse Hansson och Sixten Isberg.

*

De kommer förvisso alla att mer eller mindre odödligförklaras även i framtiden. Legendbildningen pågår ständigt. Lokalpatrioter och storsvenskar i kvadrat hjälps villigt åt när det gäller att hålla kämpaglansen vid liv.

Men hur blir det framdeles? Vad kommer 1980- och 1990-talens människor att säga om femmils- och tremilsstjärnorna av i dag?

Att mera entydigt profetera något härom är svårt, men vi kan knappast blunda för att intresset för längdloppen redan nu på många håll är tämligen måttligt. Man ser för litet av loppet, får för lite av spänning och dramatik. Ett femmils- eller Vasalopp gör sig, tycker många, bäst i radio. Och så kommer ju snart televisionen på allvar!

Och en annan sak. Även i de nordligaste landskapen har man numera fått möjligheter att också vintertid i stor utsträckning se annan sport än skidåkning.

ning. Främst är detta en följd av de förbättrade kommunikationerna, men naturligtvis har även filmen, radion och pressen medverkat till denna sakernas nya ordning. Man får långt snabbare än förr del av alla nyheter inom idrottsvärlden, och genom kommunikationsförbättringarna har man även i mycket av sides belägna trakter fått möjlighet att åka långväga för att se tävlingar av olika slag.

Emellertid är Sverige ett mycket avlångt land, och det är till yttermera visso avlångt i nord-sydlig riktning, varför de klimatologiska förhållandena blir myc-

Nils Karlsson, Mora, "Mora-Nisse", i tävlingsspåret — "skidkung" både på hemmaplan och utomlands — hur många gånger är faktiskt inte lätt att komma ihåg!

ket skiftande. När det ännu är full skidsäsong i Norrland, har sommaridrotten kommit i gång söderut, och detta måste ju ur en mångfald synpunkter vara till nackdel.

*

Framtidsmelodin är därför utan tvekan flera och större inomhusarenor. Det går ju att idka ett otal idrotter inomhus, och i ett vad klimatet beträffar så problematiskt land som Sverige — samt givetvis även Finland och Norge — skulle det säkert löna sig att, liksom man gör bl. a. i Amerika, "flytta inomhus" i största möjliga utsträckning.

Skidåkning, skridskotävlingar, ishockey, bandy och större motortävlingar kan naturligtvis aldrig helt flyttas under tak, men att framtida arrangemang på dessa områden ändå i hög grad kommer att omgestaltas, får nog anses som säkert. I synnerhet långloppen på skidor kommer sannolikt att läggas upp på helt annat sätt än nu. Dvs. utom när det gäller EM, VM och olympiatävlingar, där de klassiska arrangemangen troligen får lov att i huvudsak bibehållas.

Kanske kan man räkna med ett stegrad intresse för korta stafetter, men framför allt torde de alpina skidgrenarna komma att väcka livligare intresse bland såväl aktiva som åskådare.

För övrigt är det naturligtvis ytterligt svårt att i dag veta något bestämt om den idrott som våra barn och barnbarn kommer att utöva. Helt nya former av idrott — samt kombinationer av olika former — kan tänkas uppstå. Intresset för den eller den idrottsgrenen kan stegas eller mattas, beroende på sociala, ekonomiska, politiska, läkarvetenskapliga och en mångfald andra faktorer. Det är t. ex. inte otänkbart att proffsboxning och vissa former av motortävlingar kommer att helt förbjudas.

Och så får vi inte glömma televisionens och flygets roll i sammanhanget. När ljud- och värmevallarna inte längre är några problem att tala om, och när levande bilder trådlöst kan nå varje liten kråkvinkel — vilka uttryck kommer då våra idrottsliga intressen att ta sig?

Förr i tiden, under industrialismens och den moderna vetenskapens genombrottsår, hette det att man var "passagerare på framstegsvagnen". I dag talas det allt oftare om en skenande vagn, vars konstruktör måhända när allt kommer omkring inte riktigt behärskar bromsmekanismen.

I framtiden... Ja, vi vet som sagt så lite, men att det alltid kommer att falla snö över svenska bygder känner vi oss dock övertygade om. Och is kommer

det att finnas på våra sjöar — och finns det ingen is kan vi göra konstgjord sådan.

Alltså: vi kommer att kunna åka skidor, spela hockey och bandy, åka bobsleigh osv. även nästa årtionde och århundrade. Om vi vill göra det. Kanske vill vi inte. Kanske ägnar vi oss helst åt motortävlingar året runt. Och fotboll. Det har redan projekterats fotbollsplaner och andra stora idrottsanläggningar med enorma plastkupor över, där temperaturen kan regleras precis efter behag! Kallt eller varmt, tropiskt eller arktiskt eller mitt emellan — det blir bara att välja.

Talar man om skidor, kan man omöjligt undgå att även tala om skidvallor. Det finns dåliga vallor, bra vallor, mirakelvallor, fantomvallor. Men ännu har ingen uppfunnit den verkliga universalvallan för alla fören. Med andra ord: vallan som aldrig kan vålla några vallningsproblem.

*

Det finns i dag folk som smått beklagar att de moderna vallorna någonsin uppfanns. I "den gamla goda tiden" menar de, var det i bästa mening lika för alla. Grundvallan bestod av inbränd tjära, och därutöver förekom ingenting annat än en ljusstump eller en paraffinbit. Segern gick under alla förhållanden till bäste åkaren och inte till någon vallningsspecialist.

Och för all del... något ligger det väl i resonemanget. Men det är minsann spännande med vallor också. Även den suveränaste vallningsspecialist kan misslyckas, "valla bort sig" som det heter.

En verklig universalvalla skulle förstås återställa vad man kan kalla den gamla tidens jämvikt, dvs. den skulle på sätt och vis kunna betraktas som en "modern" ljusstump eller paraffinklump!

I sammanhanget glömmar vi dock den stora skillnaden mellan träningsmetoderna förr och nu. Och vi glömmar lätt också skillnaden i fråga om tävlingsmaterial: skidor, stavar, kläder etc. För att inte tala om tävlingsdieten.

I sportens barndom förekom sällan någon träning i verklig mening. Man fick lita till råstyrkan och turen mest. Det var i England man tidigast kom att inse träningens betydelse, fast naturligtvis skrattar vi nu åt de metoder, som då användes. En expert i Aberdeen i Skottland, Walter Thom, rekommenderar sålunda 1813 följande diet för löpare: biff, fårkött, gammalt bröd, starkt öl och glaubersalt. Varje morgon skulle en löp-tur tagas, varvid man skulle ha tjocka

Martin Lundström, Umeå, olympisk guldmedaljör i 18 km-loppet i S:t Moritz 1948, har ännu inte sagt sitt sista ord i tävlingsspåret

kläder på sig, så att man kom i ymnig svettning och under natten skulle man ligga mellan dunbolstrar. För att "rensa" kroppen påbjöd mr Thom flitigt medicinerande och då och då intagande av kräkmedel, vilket sannolikt, med tanke på dieten, var ganska nödvändigt. Bland födoämnen som han absolut förbjöd märkes fisk, ost, smör, ägg och grönsaker — dvs. tämligen exakt de saker som en nutida idrottsman framför allt rekommenderas att äta!

Sedan dess har både idrottsmännen själva och deras ledare blivit visare — inte minst av skadan — och man har

Sixten Jernberg, Lima, svensk storstjärna med internationell ryktbarhet — till honom, framför alla andra, står de svenska förhoppningarna vid de stundande olympiska skidtävlingarna

småningom kommit fram till de nuvarande formerna för träning.

De nuvarande, ja. Ingenting talar för att de heller blir definitiva. I synnerhet vinteridrottarnas träningsmetoder kommer sannolikt att förändras väsentligt vad det lider. Under senare år har t. ex. ryssarna gjort värdefulla rön, som man mer eller mindre helhjärtat tillgodogjort sig även i andra länder.

*

Ja, man kan med fog antaga, att framtiden kommer att uppvisa mycket stora förändringar både när det gäller träning, material och tävlingsdiet. Nya skidvallor, bättre skidor, bättre skridskor och tävlingsdräkter kommer att trolas fram, och att tävlingsresultaten därigenom kommer att förbättras, får man nog också ta för givet.

Klart är dock att inga framtidsperspektiv, de må vara än så fantastiska, kan bortskydda de gamla idolernas bragder. Haldo Hanssons budkavlelopp 1912 på sträckan Örnköldsvik—Härnösand kommer man nog att tala om även under nästa sekel. Ty en verklig sago-bragd var det loppet, alldeles oavsett om bragden betingades av enbart råstyrka, tur eller någon speciell teknik.

Sträckan var fågelvägen 100 kilometer och den åkte HH på tiden 8 timmar och 39 minuter. Han hade, uppgavs det, i nattmörkret följt den 12 mil långa landsvägen, åkt fel och därigenom tvingats till en del omvägar som förlängde sträckan med flera kilometer, men ändå höll han en medelfart av 39 minuter per mil.

(Forts. sid. 25)

* Julmtenten, som fick **SNUVA**

Text: Christel Sterner • Teckningar: Gösta Kriland

NÅGRA DAGAR innan... ja, vad tror du? Julafton förstås, det stämmer! fick jultomten snuva. Kan man tänka sej! SNUVA!

Det finns snuvor som man kan leka med, men det här var minsann ingen snuva att leka med.

Jultomten, han fick känna på, han.

Huvudet blev tungt som ett stenåldersblock och mitt inne i blocket kändes det som om det strilade ett vårregn av den blötaste och kittligaste sorten. Nacken blev stel som ett paraply och i armar och ben hoppade små retsamma djur omkring, som visserligen inte syntes, men kändes desto mer.

Jultomten fick order att lägga sej till sängs.

— Dra upp filten till hakan! bestämde tomtemor på sitt lugna vis, som inte tålde några motsägelser, och jultomten, han drog upp, han. Han drog upp en, två, tre, fyra, fem, sex filtarna ända upp till hakan. Överst på filtarna bredde sen tomtemor ut hans fina vita skägg med mycken omsorg. Det fick inte tova sej till julafton, se.

Nä, nä! Men det var mycket tvivelaktigt om jultomten överhuvudtaget blev så frisk till julafton att han kunde stå på sina ben, ännu mindre rusa om-

kring med en säck på ryggen till alla familjer med snälla barn i.

— Drick ur ricinoljan! sa tomtemor och ställde en tillbringare med färsk ricinolja bredvid honom på nattduksbordet.

Drick ur ricinoljan! sa tomtemor

— Måste jag dricka ur allt? pep jultomten någonstans under filtarna.

— Du får inte lämna så mycket som en mockasked en gång! bestämde tomtemor. Hur tror du annars att du ska kunna bli frisk till julafton och vad tror du alla snälla barn skulle säga! Dom dricker minsann ur sin ricinolja, dom, när dom är sjuka.

Jultomten stack upp huvudet ur filtarna och sneglade på tillbringaren. Den såg ut att rymma ungefär en liter.

— Egentligen skulle du behöva dubbelt så mycket! sa tomtemor, men vi kan ju börja med det här så får vi se vad det kan ha för verkan.

— Jamen, då vill jag ha lingonsylt efter! sa jultomten. Sa och sa förresten, ingen annan än tomtemor kunde förstå vad han menade för så här lät det: Jabben d bidd jabb nabb libbonsybb ebber!

Han fick lingonsylt. Och då gick det som det gick. Jultomten blev frisk och kunde dela ut julklappar som vanligt på julafton. Det var bara det att han hade inte hunnit göra så många paket som eljest om åren. Och då blev inte förtjänsten så stor.

Tomtemor räknade pengarna och blev bekymrad.

— Hur ska vi kunna klara oss på det här hela året? sa hon och stoppade ner slantarna i översta byrålådan. Jag vet mej ingen råd. Men plötsligt fick hon en idé.

— Hör du gubbe, sa hon, nu är ju alla tomtar sjukförsäkrade har jag hört säjas?

Sjukförsäkrade? sa gubben. Vad är nu det för något?

— Jo, det är så, att när du är sjuk och inte kan tjäna några pengar, så kan du tjäna pengar på att vara sjuk.

— Vasa? sa gubben och mer var ju inte att säga, för när tomtemor hade fått något i huvudet, så såg hon till att det inte bara satt där, utan i alla andras huvuden med.

Så jultomten lommade vackert upp till tomtkontoret för att få sjukersättning.

— Ja ska be att få äschättning! sa jultomten.

— Vad då för "äschättning" undrade de fina tomtarna på tomtkontoret som alla talade som Nordisk familjebok.

— Snuväschättning! sa tomten envist.

Herrarna, (ja, så fina tomtar måste faktiskt kallas herrar), tittade på varann. Sedan sa dom till alla sina sekreterare att slå i alla böcker som fanns och sekreterarna sa till kontoristerna att göra det och kontoristerna sa till springpojarna och så skulle jultomten få komma igen om en vecka.

Jultomten stack upp huvudet under filtarna och sneglade på ricinoljan...

Om en vecka var jultomten där igen. Nu tittade herrarna på sekreterarna och sekreterarna tittade på kontoristerna och kontoristerna tittade på springpojarna och så skulle jultomten få komma igen om en månad.

Om en månad var han där igen.

Då fick han beskedet att komma igen om ett år.

Men innan dess skulle tomtkontoret ha en del kolossalt viktiga papper:

Ett papper på att tomten verkligen haft snuva.

Ett annat på hur mycket ricinolja han druckit ur.

Ett tredje på hur mycket lingonsylt som hade gått åt.

Ett fjärde på hur många näsdukar som förbrukats (med kvitto från tvättnrättningen).

Ett femte på hur många filter han använt. Ett sjätte på att han varit frisk före och efter snuvan.

När allt var klart, alla papper inlämnade, underskrivna, stämplade och försedda med sigill och när ett helt år var tilländalupet, då infann sig jultomten tillsammans med sin gumma på tomtkontoret för att kvittera ut pengarna. I kassan fick de hämta ett ståtligt kuvert med "TOMTEKONTORET, SJUKFÖRSÄKRINGEN" i guldbokstäver i ena hörnet.

— Vi öppnar det när vi kommer hem! sa tomtemor bestämt när jultomten ville riva upp kuvertet. Vi sätter på kaffehurran, dukar bordet vackert och sedan bryter vi det.

Sagt och gjort.

Det blev jultomtens sak att sprätta upp kuvertet, men sen kunde inte tomtemor hålla fingrarna i styr utan hon tog ur innehållet — och vecklade upp det. Där fanns inga pengar! Bara ett stort fyrkantigt papper.

Mitt på papperet stod med små bokstäver:

*Tomtesnuva räknas ej som sjukdom,
vilket härmed meddelas.*

Tomtekontoret.

Då fick jultomten snuva igen ska jag säga, men av en helt annan sort.

Då fick jultomten snuva igen...

● ARGHET PÅ PARNASSEN

(Forts. fr. sid. 17)

sig, Strindberg, Fröding, Ola Hansson och Vilhelm Ekelund, för att förstå, att det här gäller de lysande medelmåttornas strid mot de äkta genierna. I denna kampanj är det herr Böök, som med valkiga och svetttdrypande nävar utför det råa muskelarbetet, den högre fäktkonsten med dess omsorgsfullt förberedda stötar representeras av herr Hallström. I *Skepnader och tankar* föreligger det senaste provet på denna kulturfilosofiska fäktkonst."

Man måste nog besitta en mindre vanligt fullkomnad andlig noble art of self-defence för att ha någon utsikt till framgång mot Bengt Lidforss. Hans skrifter är en guldgruva att ösa ur när man är på jakt efter den speciella hjärtlighet som vi just nu sysselsätter oss med.

*

Två herrar som Lidforss hade särskilt gott öga till var göteborgsprofessorn Vitalis Norström och löjtnanten Ernst Liljedahl. Särskilt den senare behandlade Lidforss med fullständig skoningslöshet. När "herr löjtnanten" en gång hyllat Norström med ett skaldestycke i *Handelstidningen*, tog Lidforss genast fram sin allra mest välvässade penna. Första strofen i Liljedahls opus lydde:

Obrukad stod vår skära
och blänkte röd av rost;
den mark som skulle bära
vår skörd, var död av frost.
Då kom din såningstimma,
när vinterbojan sprang
med köld och natt och dimma
och luften värligt klang.

Att denna vers kommer att minnas av eftervärlden beror sannerligen inte på skaldens storhet, men väl på Lidforss' analys:

"Denna bekännelse är onekligen av intresse för bedömandet av herr löjtnantens bildningsnivå. Vad mänskligheten hittills frambragt på den filosofiska forskningens område, har ej varit skördar av den beskaffenhet, att herr löjtnanten känt sig hågad att använda sin 'skära', vadan detta instrument fått hänga obrukat och börjat blänka rött av rost. Först när 'vinterböljan sprang med köld och natt och dimma' d. v. s. när prof. Norström började utge sina populärfilosofiska broschyrer, kände löjtnant Liljedahl sig ha användning för sin tankeapparat, vilket ju förklarar åtskilligt i herr löjtnantens filosofiska skriftställarskap."

Denna känsliga och insiktsfulla analys påminner osökt om de fint uppskatande ord Olle Strandberg ägnat en dikt av en annan framstående pekoralist:

"Ibland måste skalden emellertid vara ytterst lyhörd för att uppfånga de finaste av den själsliga musikens tongångar. Så utför t. ex. Ernst Ahlsten en ytterst invecklad procedur vid avlyssnandet:

Sätt ödmjukt till hjärtats öra
den snäcka som bor i din själ,
att du ur dess sorl må höra
de röster som vilja ditt väl.

Må snäckan bli andens gårdvar,
som varnar mot syndigt begär:
tro ej det onda som lovar
en lycka som blott är prekär.

Om utg. förstätt skalden rätt skall denna snäcka, som är en gårdvar och gömmes i skaldens själ, sättas till hjärtats öra, varefter en viss känsla av tillfredsställelse inträder och det prekära i situationen uppenbaras."

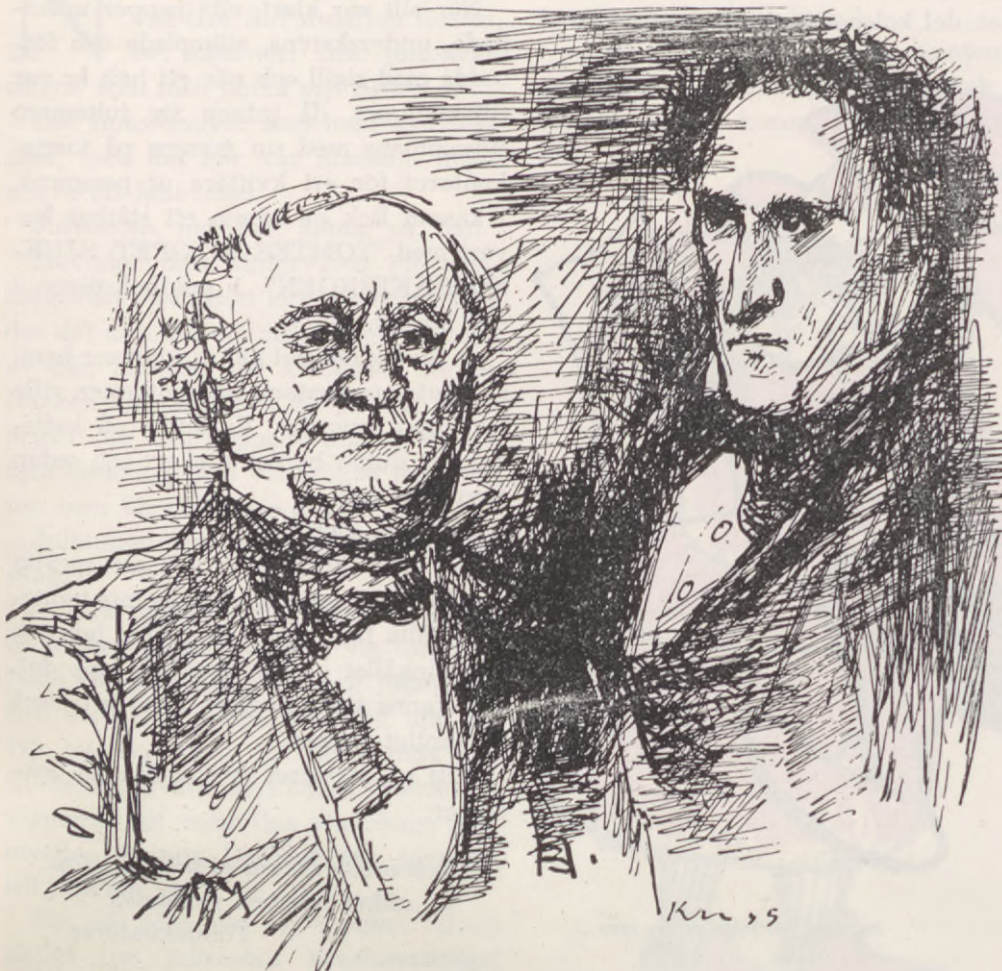
Dessa vackra ord av Olle Strandberg kunde kompletteras bl. a. med Albert Engströms lyriska vidräkning med Mörkhults ryktbara skrift om riksdagsmännens resa till Norrland. Artikelns benägenhet att svälla utöver det tillmätta spaltutrymmet ger mig emellertid all anledning att uppmuntra till den tjuusande sysselsättning för läsaren med efterföljande rika lön för mödan som består i att själv leta rätt på detta förnämliga skaldestycke.

*

Som avslutning skall vi i stället lyssna till professor Hedenius' — som sig bör — betydligt nyktrare och orubbliga avrättningston. Citatet är valt från en recension av Alf Nymans bok om Hans Larsson: "Sina memoarer skrev Hans Larsson på mitten av 30-talet, och de var beräknade att komma ut efter hans död, enligt vad Nyman omtalar. Av utdragen att döma innehåller de föga märkliga upplysningar, men citaten är roande och trevliga att läsa, äkta Hans Larssonska som de är i sin lågmälda underfundighet och fina människokunskap. Man skulle önska att de kunde ges ut fullständigt, gärna i en liten volym tillsammans med de redan tryckta självbiografiska uppsatserna av hans hand. Hans lilla självporträtt borde ha rätt att bli befriat från professor Nymans åbakiga plåtram med dess horer, lärkögon, dolkar, fjäderhamnar, halvbildade sentenser och övriga skröp."

Man undrar vad professor Nyman egentligen haft att tillägga. Troligen inte så värst mycket.

Men hur var det nu med all denna välformulerade elakhet, har den inte fördjupat skrattrynkorna ytterligare under tomteskägget?

August Blanche och Carl Jonas Love Almquist levererade en historisk duell, som blev så intensiv att "saliv" måste tillgripas i brist på sakliga argument

● VÄGEN TILL FRAMGÅNG

(Forts. fr. sid. 15)

sökningen står det att tron på företagens enastående lyckomöjligheter numera i huvudsak är en arbetarreligion, medan medelklassens aspirationer skulle ha svängt i riktning mot ämbetsmannatjänster och liknande. Jag vet inte hur det ligger till i Sverige. På detta område finns ett arbetsfält för den som önskar samla material till en sociologisk avhandling.

Begäret att betyda något jämställer författaren till "Hur man vinner vänner och inflytande" med både sexualdriften, behovet av föda och sömn och önskan om att leva längre. Detta torde vara en sanning med modifikationer. För att citera arbetarrörelsens kulturprogram så "drivs människorna framåt av ambitioner som inte alltid bottnar i en klar uppfattning av de egna förutsättningarna". De har tvärtom ofta bara en förhärskande känsla av att "det gäller att komma sig upp för att därigenom växa i betydelse". Mera vetenskapligt inriktade amerikanska psykologer som Erich Fromm och Karen Horney framhåller att man i den atmosfär som skapas av konkurrensamhället har att söka en av orsakerna till de vanligt förekommande neurotiska störningarna i det västerländska samhället.

*

För att återgå till mina personliga problem så läste jag i boken "Hur man blir effektiv" att valet av vänner är betydelsefullt för den som vill vinna framgång i livet. Man ska inte umgås med folk som har lägre eller samma sociala ställning som man själv utan skall söka sina vänner bland dem som står ett trappsteg högre. På den punkten har jag hittills gjort en del misstag, men härnäst skall jag i egenskap av skribent huvudsakligen söka mitt umgänge bland chefredaktörer. Men vad jag skall göra om också dessa väljer sitt umgänge efter samma principer, därom finner jag ingen som helst vägledning i någon av böckerna.

● VINTERIDROTT I DET FRIA...

(Forts. fr. sid. 21)

En prestation, som sagt. Tänk bara på den tidens urusla bindslen. Och tänk på att denna landsvägssträcka då var Sveriges utan jämförelse backigaste. Redan strax efter starten mötte väldiga uppförsbackar i Haffsta och Norrtjärn, och den s. k. Spjuteslian och Skuleskogen var rena mardrömmarna i vad gäll-

de många och oändligt långa och branta uppförslut. Likaså var Oringebackarna strax norr om Härnösand i ruskigaste laget. De finns i någon mån kvar dessa backar, men jämförda med 1912 års upplaga är de rena småknixarna.

Haldo Hansson var för övrigt också den som hemförde Sveriges första verkliga storseger på långdistans med internationellt deltagande. Det var i Östersund 1913 och sträckan var 9 mil. Hansson vann med inte mindre än 35 minuter övre andre man, som var den ettrige finnen Tasa!

— — — —

När det gäller bandy och ishockey, slalom och strörtlopp, samt motorsport av olika snitt, kan utan tvekan både råstyrka och tur många gånger vara utslagsgivande, men framförallt är det dock på dessa områden det rent tekniska kunnandet som är avgörande.

*

Avgörande är väl slutligen också att man inser den mänskliga organismens begränsning. Människan är visserligen den mest anpassningsbara av alla levande varelser, men hon är fördenskull inte i stånd att dag ut och dag in under längre tidsperioder prestera vad vi ologiskt nog brukar kalla "det omöjliga". Det finns massor av exempel på, att idrottsmän har nått sina bästa resultat, om de koncentrerat sig på toppresultat vartannat år och tagit det lugnare vartannat. I all synnerhet synes detta ha gällt vinteridrottarna och framför allt då skid- och skridskolöpare.

Idrotten blir f. ö. — det må sedan vara av godo eller ondo — allt vetenskapligare. Särskilt ryssar och amerikanare anlägger en allt mer strikt vetenskaplig syn på idrottsliga ting. Se bara på de ryska skid- och skridskolöparna och bandy- och ishockeyspelarna. De är undantagslöst att betrakta som vetenskapligt trimmade och förädlade naturbegåvningar, vilkas dagliga liv är noggrant inrutat i regler och föreskrifter.

Människan är anpassningsbar — javisst, men frågan är om denna anpassningsbarhet bör drivas in absurdum till den grad som allt oftare sker, i synnerhet i idrottssammanhang. Vi vet inte vart en ständigt tilltagande professionalism kan föra oss. Ännu så länge är vinteridrotterna inte så kommersialiserade som sommaridrotterna, men de kommer kanske att bli det snarare än vi anar.

Eller: sommaridrotterna kommer kanske att tränga ut vinteridrotterna. Måhända kommer framtida idrottsliga vinterevenemang att till 80 à 90 procent arrangeras under tak. Av t. ex. plast!

● SISTA SOMMARLOVET

(Forts. fr. sid. 11)

sarna hade hastigt rodnat under augustisolen och lyste nu klarröda mot skyn.

— Ja, då är det bara att sätta igång då, sade Bosse och fällde upp pennkniven. Vi tar välan åtta knippen var — det räcker en stund.

Han böjde en av de veka stammarna mot marken och skar av några kvistar. De andra stod stilla och såg på honom. Han valde ut de vackraste och yvigaste kvistarna, skar av dem och lade dem sen i en prydlig hög bredvid sig i gräset. Tage kastade en långtansfull blick bort mellan träden. Fåglarna sjöng och det susade milt i lövkronorna. Solljuset dansade i fläckar över gräset och blomorna, över mossan och de gamla rost-röda fjolårsbarren som låg kvar kring tallarnas rötter.

— Ska ni inte sätta fart nån gång? undrade Bosse.

Tage såg på honom, mötte hans blick.

— Jag tycker vi kan vänta med det här tills i morron, sade han. Det är inget vidare att springa omkring i kåkarna en sån här dag. Vi kan ha lattjo här i skogen i stället.

— Det tycker jag med, sade Henry. Vi kan vänta med affärerna tills i morron eller övermorron.

Bosse tvekade lite först, men sen såg de i hans ansikte att han hade gett upp.

— Allright då, sade han. Man kan ha rätt kul så här i skogen en sån här dag.

Det var de orden som behövdes. De kände sig genast befriade, deras rörelser blev ledigare, skratten mera spontana. De lät rönkvistarna ligga kvar på marken och fortsatte inåt skogen — i riktning mot friheten, mot äventyret. Träden susade, fåglarna sjöng och de kände alla tre att de hade en bra dag framför sig.

Längst ut på en av grenarna i en hög gran såg de en liten ekorrhunge ligga hopkrupen med slutna ögon. Grenen gungade sakta upp och ner i sövande tempo. Solen lyste på ekorrhungen, pälsen glänste vackert.

— Ska vi väcka honom? frågade Henry.

— Nej, vi låter honom vara, sade Tage, han gillar nog att ligga så där i solen.

De stod stilla en lång stund och såg på den sovande ekorrhungen som trygg vilade där på grangrenens mjukt gungande bädd. Så gick de vidare — förbi ett hasselsnår, vars bladmassor vaggade i vinden: här och var lyste de omogna

nötterna fram ur sina vitgröna skyddshöljen.

— Ja, nästa vår slutar man plugget, sade Tage.

— Just det, sade Bosse, då får man sätta igång och jobba.

— Sista sommarlov, det här, sade Henry.

De hade alla fyllt fjorton år.

Sakta fortsatte de inåt skogen. De upptäckte en liten stuga mellan träden och samtidigt kände de att de var mycket törstiga. De gick fram till stugan och

tittade in genom den öppna dörren. En gammal man med gulvitt skägg och mager ansikte kom ut på trappan. Tage frågade om de kunde få lite vatten. Den gamle hörde mycket dåligt — Tage måste upprepa sin fråga med hög röst. Jo, det gick bra. Det stod en vattenhink alldeles innanför dörren. Pojkarna fick en stor kopp utan öra att dricka ur. De drack två koppar var, tackade och gick sen vidare. Den gamle mannen stod kvar på förstutrappan och såg efter dem med grumlig blick.

På ett ställe stannade de och skar av några kraftiga, smidiga grenar. Med hjälp av snörena som de skulle ha använt till rönknipporna gjorde de varsin pilbåge. De kretade till några pilar och tävlade sen om vem som kunde skjuta längst. Men pilarna var inte riktigt bra, pojkarna tröttnade snart: det fanns så mycket annat som väntade...

De strövade omkring länge, ända tills de blev hungriga. Då klättrade de upp på en bergknalle, från vars krön de kunde se staden. Den låg där långt bortom det vajande havet av grönskande trädkronor — de var mycket längre från den än vad de hade trott. Så här på avstånd verkade husen ytterligt små — det hela såg ut ungefär som en kulis till en dockteater.

— Bäst att sno på hemåt, så man får käka nån gång, sade Bosse.

Under återfärden gick de mest tysta. De klev fram över mossan med jämna steg. Solen lyste fortfarande lika starkt ner genom de vida grenverken och luften var lika frisk att andas in. De kom

fram till en glänta mellan lövträden. Solstrålarna dallrade i luften.

— Tira, en trollslända! skrek Henry plötsligt.

Sländan for fram rakt över gläntan i skogen. I det starka solljuset lyste den skimrande röd. Pojkarna stod och såg efter den när den pilsnabbt och med ett svagt surrande ljud försvann bort mellan hängbjörkarnas slöjor. Det verkade som om den flög rakt in i solen, de blev nästan bländade.

— En trollslända lever bara över en sommar, sade Bosse.

— Bara en dag, invände Tage. När dom har fått vingar så lever dom bara en dag.

— En sommar, vidhöll Bosse. Det begriper du väl att dom inte kan leva bara en dag!

— Men jag vet det, sade Tage.

Henry blandade sig medlande i ordväxlingen.

— Det spelar väl ingen roll, sade han. En dag eller en sommar — det kommer ungefär på ett ut...

Det föreföll som om han ville säga nånting mer, men han tystnade och såg hastigt åt ett annat håll. Pojkarna fortsatte hemfärden, ökade takten. De kom fram till platsen där Bosse hade skurit av rönkvistarna. De låg fortfarande kvar i gräset.

— Vi kan ju ta hem varsin knippa, så har man nånting att ge morsan, sade Tage. Det här räcker nog till tre knippen.

Han höjde sig ner och plockade lite med rönkvistarna. Bären lyste röda i eftermiddagssolen...

Då pojkarna slutligen var framme vid Skanstullsbron hade arbetarna börjat strömma in mot staden från fabrikena och verkstäderna utanför tullen. Stegen från de många människorna ekade dovt mot broplankorna. Solen lyste över Årstaviken och Hammarbykanalen, över stadens hustak och Sofiakyrkans höga,

spetsiga torn. I ett par av Eriksdalsbadets tomma bassänger spelade man tennis: bollarna flög fram och åter genom luften, de vitklädda spelarna rörde sig hastigt mot den cementgråa bakgrunden. Över bron gled de stora förortsvagnarna tungt fram. Trafikbullret var ett jämt sorl som vibrerade likt en utdragen ton under himlens sommarblå kupa.

Bussar och bilar och massor med cyklar for förbi pojkarna där de i mängden av hemvändande arbetare gick och

svängde med rönknipporna. Bärklasarerna lyste i solskenet. Det var en tyngre, grövre färg än den skimrande röda nyans som trollsländan hade burit med sig på sin snabba färd genom skogsgläntan.

— Tänk om vi hade haft två spänn var nu..., sade Bosse plötsligt.

Men varken han eller någon av de andra ångrade den bakomliggande dagen. Den dröjde kvar djupt inom dem, trots att ingenting märkvärdigt hade hänt.

De stannade och lutade sig mot broräcket, stod där och såg ner i vattnet. Från norra stranden puttrade en motorbåt iväg bortåt Danvikstullshället. De stod där vid räcket och tänkte på den gamle mannen i stugan, på ekorrungen som låg och sov i granen, på fågelsången och doften från träden, på trollsländan som försvann bort mellan hängbjörkarnas svängande slöjor... De var mycket hungriga, men ändå stod de kvar vid broräcket och tänkte på det som inte gick att tala om, som det inte fanns ord för — som man liksom bara kunde känna... Och hela tiden strömmade arbetarna förbi i brådslande klungor.

Tysta fortsatte pojkarna in mot staden. De kände dunkelt att den bakomliggande dagen var nånting som aldrig skulle komma tillbaka, åtminstone inte på riktigt samma sätt. De skulle aldrig mer få se den röda trollsländan i skogsgläntan. Framför dem låg staden. Och de kände att lite längre framför dem låg hösten och nästa år och de vuxnas liv...

JULPRISTÄVLING

av GÖSTA KNUTSSON

1 Var kan man få köpa en hammare? Jaså, järnavdelningen, tackar. Var är rulltrappan? Jaså, där, tackar. Nå, här är äntligen järnavdelningen. Har ni en bra hammare? Jag har en god vän som nödvändigt måste ha en. Han har blivit bestulen på den han hade, och nu tänkte jag att det kunde bli en bra julklapp...

2 Stackars gosse, han satt visst sönder sin luta vid någon vild fest som de hade på Tre Byttor eller var det var — nå, nu tänkte jag att han skulle få en ny. Man måste ju hjälpa sina släktingar, och jag väntar mig mycket av honom. Han har redan gjort många fina saker. Bara han kunde sköta sina pengar. Vad kostar den där?

3 Jag skulle ha en hatt. Storleken? Det var förargligt, jag vet inte numret, men ganska stor tror jag att den måste vara. Och så ska den vara trekantig. Just den där modellen ja. Den tar jag. Kan ni skicka den till Frankrike, så att den är framme på julafton?

4 Är det här musikavdelningen? Det var bra, har ni taktpinningar? Finns det någon taktpinne av guld? Inte på lager, men ni tar väl emot beställningar? Blir den färdig till jul? Åjo, det måste den bli, det är en mycket högt uppsatt person som skall ha den. Och jag ska be att ni tatueringar, vad säger jag, graverar, menar jag, att ni graverar en kunglig krona på den...

I det stora varuhuset fjärran från tid och rum kommer folk och köper julklappar. Vi har uppsnappat tio repliker och undrar nu om ni kan tala om vilka tio som ska ha resp. julklappar som det talas om? Av de tio är två i livet, medan fem är mer eller mindre historiska personer och tre tillhör sagan.

Gösta Knutsson

Det gäller alltså

att identifiera respektive julklappsköpare enligt ovanstående och sätta upp dem i nummerföljd. Tydligt skrivna lösningar (endast en lösning i varje kuvert) skola vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 15 januari 1956.

Tävlingskuverten

skola vara märkta "Det stora Varuhuset". Lösningarna och pristagarnas namn — glöm ej att ange namn och adress — kommer i Status februarinummer 1956.

Kontantpriser

utdelas till tävlingsvilliga deltagare. Första pris 100 kr, andra pris 50 kr, tredje pris 25 kr, fjärde pris 15 kr, femte pris 10 kr. Dessutom tre tröstpriser 6:e—8:e pris: Status under ett år.

5 Han är ju så road av att måla, och nu när han äntligen har frånträtt sitt höga ämbete och slagit sig till ro, kan han ju verkligen få ägna sig åt sin hobby. Vilken är den bästa färglåda ni har?

6 Fröken Johansson, fröken Johansson, dom ringer från slottet. Det är fråga om en julklapp till kungen. En hundskål. Ordet var hundskål — hör fröken dåligt? Och det skall stå Pompe på skålen. Ordet var Pompe — hör fröken dåligt? Vi måste sätta i gång genast, så att det blir klart till jul...

7 Jag beundrar henne så oerhört, så jag skulle gärna vilja ge henne en julklapp, förstår fröken, trots att jag inte känner henne personligen. Har ni någon avdelning för uppstoppade fåglar på det här varuhuset? Jag tänkte mig en vildgås...

8 Det var fråga om ett par sandaler. Men det ska vara vingar på dem...

9 Jag skulle vilja se på en sko. Nej, inte ett par skor, en sko sa jag. Det är en liten flicka som har tappat en sko. Alltså behöver hon en och inte två. Får man inte köpa en sko? Vad är det här för ett varuhus...

10 Har ni någon bra hörlur? Nej, jag ska inte ha den själv, jag ska ge den i julklapp till en gammal vän. Den store kompositören, ni vet. Det är ju så sorgligt att han inte kan få höra sina egna underbara kompositioner...

MIN BLOMSOMMAR

SAMMANLAGT har jag tillbringat ungefär fem och ett halvt år på sjukhus, och av dem har jag legat i sängen i fyra och ett halvt. Det räcker för min del. Ändå vågar jag påstå, att jag inte haft särskilt långtråkigt under dessa år. Och när jag nu tänker tillbaka på mina långliggande kamrater, undrar jag om inte samma påstående skulle kunna gälla också de flesta av dem. Jag tycker mig rent av ha märkt att många fullt friska människor har mycket tråkigare och klagar mycket mer över tillvarons enformighet än vi gjorde där vi låg i våra sängar. Dels bildade vi en väl sammanhållen grupp med gott kamratskap, dels hade vi en gemensam sjukdom att kämpa mot, och dessutom hade vi nästan alltid något för oss, som upptog vår tid. Den ene knöt en grann och dammande rya, den andre broderade i stramalj lilafärgade hjortar på spenatgrönt gräs invid en blåblå sjö, den tredje ägnade sig åt schack, den mest tidskrävande av alla sporter. Alla hade sitt. En del var systematiska — fast det var förstas sällsynt — andra flaxade från det ena till det andra. Nu efteråt kan man kanske tycka att det var skada att vi aldrig fick någon handledning, att ingen tog sig an oss och att de långa sjukåren fick rinna bort till ingen nytta. Men man inbillar sig så lätt i efterhand att man skulle ha kunnat uträtta så mycket. I själva verket är det nog i det närmaste ett heltidsjobb bara att vara sjuk.

Själv hörde jag aldrig till de systematiska utan gick igenom en hel serie perioder. Ett tag läste jag mest detektivromaner och Wodehouse. Det blev rätt tjtatigt i längden, och jag övergick därför till att läsa om Sven Hedins expeditioner till Takla Makan och Den vandrande sjön. Det var trevligt, och till sist blev jag riktigt hemma i denna del av världen. Det blev dock litet ökenaktigt så småningom, och när jag tyckte att jag började få för mycket sand mellan tänderna flyttade jag till Grönland och studerade Knud Rasmussen, Thorild Wulff och Peter Freuchen. En mycket svalkande läsning vid lätta febertillstånd. Reseskildrigar är bra lektyr för sjuka. Dels innehåller de inte så mycket psykologiskt misch-masch och själskval och bedrävelser; man har tillräckligt med olycka runt omkring sig. Dels för de en ut ur sjuksalens ständiga enahanda genom spännande upplevelser och läro-

Av Sven Wallmark

rika berättelser om livet under främmande luftstreck. De hjälper långliggaren att spränga sjukrummets väggar, som ibland kan bli till ett fängelse. Finns det en underbarare bok att läsa för en sjuk människa än Peter Freuchens "Min grönländska ungdom"? Jag tror det knappast.

Jag har alltid varit road av naturen, av att vara ute i skog och mark. Innan jag blev sjuk brukade jag fiska på somrarna och åka skidor på vintrarna. Därför kände det på litet extra att ligga i sängen och se ut mot de blå åsarna i fjärran, vecka efter vecka, månad efter månad; längst låg jag trettio månader i sträck. Men helt förlorade jag ändå aldrig kontakten med naturen. Den första bofinken skvätte vår in genom perfektfönstrets öppna springa. Rödhakens bitterljuvt vemodiga variationer och rödvingetrastens ständigt upprepade lilla sångstump gav liv åt den ljusa aprilnatten, som man låg där och stirrade ut i. Gransångaren droppade otröttlig sin längtan i granskogens gröna hav. Röst efter röst, stämma efter stämma tonade in i den stora kören till livet. Jag vet att detta är en mycket romantiserad och ovetenskaplig syn på fågelsång, men det gör detsamma.

En sommar blev min blomsommar. En tidig april dag kom en av kamraterna in med en liten oansenlig blomma, som han funnit vid sanatoriets stenfot, där den redan gått i blom i vårsolen. Det var backskärvfroet, och jag minns att den stod som sällsynt för Ångermanland i floran, när jag gick i skolan. Nu har den spritt sig starkt, och att som en ny flora säga att den är tämligen allmän är att använda ett svagt ord. Den finns i miljoner snart sagt överallt. Så kan naturen förändras bara på några få tiotal år.

Detta var början. Snart kom andra med fler blommor, antingen för att visa mig eller också för att fråga om namnen. Hästhoven dök upp och blåsippan, som egentligen inte finns så långt norrut men som planterats in i backen nedanför sanatoriet av doktorinnan Dahlstedt och nu fanns litet varstans. En skärblommande tibastgren kom från en buske invid landsvägen och bortifrån surmarkerna nedanför sanatoriets grishus fick jag gullpudran, som Blåvinge fann i Strindbergs saga. Hasselns långa och slaka hängen förvånade mig så långt norrut, men överläkaren talade om att några buskar hade planterats ut kring sjukhuset. Några år senare kunde jag efter en fin sommar plocka en liten påse nötter på dem.

En dag kom underläkaren leende in med vårfrylets sirliga vippor i sin hand. Men några gräs lyckades jag för övrigt just inte finna namnen på, fast jag under sommarens lopp fick in en hel del. Och av kryptogamerna blev det visst bara åkerfräken och stensöta. Jag fick hålla mig till blommorna. Och som jag aldrig varit någon botanist, hade jag tillräcklig möda med att försöka sätta namn på dem. Ibland gick jag bet.

Så småningom spred sig ryktet om mitt blomskådande, och alltsom våren skred framåt kom det fler och fler blommor. Häggen doftade tungt ur försommarnas saftiga bladgrönska. Rönnkvistars blom stack fränt i näsan. När den första blåklockan, min älsklingsblomma, stod i glaset på mitt nattduksbord, visste jag att sommaren på allvar var inne. Linnéa och pyrola andades varmt ur bärriset kring myrornas stigar. Högsommartid. Små lackröda ängsnejlikor och starkblå gentiana dök upp. Den korta sommaren gick obevekligt mot sitt hastiga slut. Järnnätternas köldbett skulle snart döda de ömtåligaste, men länge än skulle fibblornas gula glädje lysa sol bland

röllekornas härdiga uthållighet, innan frosten och snön skulle sveda och täcka det sista.

Så där kunde jag ligga i min säng och följa allt och känna den varma doften ur lingonris och gräsiga skogsbackar, höra inom mig de brummande humlor-nas tunga och vingliga flykt och se för mig de lätta och vacklande blänken av vita, blåa, bruna och pärmorskiftande fjärilsvingar över augustis ljungbackar och i tankarna återuppleva trollsändornas ryckvisa, gnistrande glimtar kring sjösträndernas vassruggar, som jag upplevt det så många lyckliga sommardagar förr. Det var ett under och en stor glädje.

Den sommaren följde jag också i Svenska Turistföreningens årsskrift Sten Selander på hans vandring till fjällsjön Virihaure och fick vara med om hur han på ett fjäll fann en tidigare i Sverige okänd blomma. Nog stack det i mig av avund och längtan, när jag tänkte på att jag aldrig mer skulle kunna vandra i markerna och gå upp på höga berg med vid utsikt. Även om jag kom på benen igen, skulle inte lungbiten jag hade kvar ge mig syre till annat än platta och civiliserade promenader. Men också jag hade mina glädjeämnen. En dag kom Syster Thyra in med en lång växt med bruna och obehagligt luktande blommor och undrade vad det kunde vara. Jag hade inte sett den förr, och det tog mig en stund att examinera den med hjälp av en gammal skolboksflora. Det var flenörten, och den står visserligen nu för allmän i floran, men jag har svårt för att tro på det för härnösandstraktens del, ty aldrig hade jag stött på den under skolårens växtinsamlade. Nu står den illaluktande flenörten mitt hjärta nära, och det förmodar jag att jag är ganska ensam om.

Den som är länge sjuk märker hur mycket snälla människor det egentligen finns här i världen. Åtminstone har då jag mött mycken oförtjänt vänlighet. Den där sommaren fick jag se många blommor, som jag eljest aldrig sett. En för mig okänd, vänlig dam nere på Gotland, som på omvägar hört talas om min sommarförströelse, skickade mig en hel kartong med gotländska orkidéer och annat fint. En annan lika vänlig dam sände mig en fin lupp tillsammans med en del blommor och ett rart brev, där hon särskilt skrev att jag noga skulle betrakta slätterblomman genom mitt förstoringsglas och beundra dess regelbundna, konstrika skönhet. Och det gjorde jag. Målaren Axel Erdmann skickade mig från en fjälltur en hel låda med

fjällblommor inbäddade i fuktig mossa. Och det var inte de enda håll jag fick blommor från. Jag kan nästan säga, att jag fördes runt hela vårt blommande land.

Så gick min sommar. Inte gjorde jag väl några botaniska rön precis, men det var inte heller meningen. Och någon nytta kan jag verkligen inte påstå att jag har haft av mitt blomsterstudium. Men jag fick leva med i kretsloppet litet närmare än jag skulle ha kunnat göra utan blomsterkavalkaden till min sjuk-säng. Och det var jag tacksam för.

Några år senare kom jag att ett par somrar dela sjukrum med den fine, tidigt bortgångne konstnären Stig Åkervall. Jag var då uppegångare tidvis, och han bad mig att jag skulle bära till honom de blommor jag kunde finna. Den första var visst för resten också då backskärvfröet. Sedan kom gullpudra och sandtrav, tror jag. Han ritade av blommorna i tusch med många fina detaljer och målade dem i akvarellfärger. Det var utsökta små avbildningar, utförda med stor och kärleksfull omsorg. Meningen var att han skulle måla ihop ett helt herbarium. Men det hann aldrig bli så många blad under den alltför korta tid han hade kvar.

Penseln föll ur din hand, innan verket du hunnit fullborda.

Livsresans mäktiga svit blev ett fragment ur en dröma.

Ett slag plockade vi alla möjliga slags insekter, som Åkervall skulle titta på och som han ritade av ibland. Vi visste inte vad dessa "kusar", som de kallas på landsändans språk, hette och vi hade inga insektsböcker. En sommar i juni översvämmades rosenbuskarna av ett slags skalbaggar, som var lika humlor. Åkervall ritade av ett par och vi skickade ned teckningarna till Riksmuseum i Stockholm och fick veta att det var humlebaggar, "av vilka ni medsänt lyckade teckningar", som det stod.

Samma solvarma juni slog också en dag en stor svärm makaonfjärilar ned i syrenblomman framför sanatoriet. Det är svårt att tänka sig något vackrare

än de stora, lysande gula fjärilarna med den blå randen utefter vingkanten mitt i en klase bleklila syrener! Vi skrev ned till Riksmuseum och meddelade vår iakttagelse. Också där fann man företeelsen ovanlig.

Jag minns också hur vi en gång bland järnekbuskarna nedanför ligghallen fann en spindel, som på litet avstånd var på pricken lik en klargul järneksblomma. Den hade en svagt synlig, korsliknande teckning på bakkroppen, så det var väl något slags korsspindel. Den satt alldeles orörlig mitt i en blomkvast med det översta benparet utbrett. När ett bi kom flygande och slog ned i den närmaste blomman, slog spindeln blixtn snabbt ihop "armarna" om offret, som den sedan gjorde kål på. Trots ivrigt letande fann vi endast ett par dylika spindlar, så avbräcket för doktorinnans biavel bör kunna betecknas som ringa.

Naturens rikedom är outtömlig också för den sjuke, också för den svårt sjuke. Visst kan man ligga i sin säng och längta hett och bittert efter att än en gång få känna årstidernas andedräkt kring kinden, få höra solvarmt grus knastra under fötterna, få vandra över en barrig och sviktande skogsstig i doftande, solstrimmat dunkel, bäras av ljumma böljor eller susa över solgnistrande snö! Men helt avskuren är man sällan eller aldrig. Molnen vandrar över fönsterhimmelen. Fågelsången tränger in i tidiga morgnar. Och blommorna finns.

Det är kanske underligt att skriva om sådant i en jultidning. Men jag minns den första av mina fyra sjukhusjular i följd, då jag låg helt ensam, åttio mil från mitt hem, svårt sjuk i andnöd och feber och verkligen illa därän. Då hörde jag en av juldagarna ett radioprogram — radion var min stora tröst — som kallats "Generalen och blommorna". Det var tydligen inspelat någon gång på sommaren före, och det var Sven Jerring och en annan herre, en general, som satt i en gotländsk trädgård och samtalade vänligt om blommor. Det var ingenting märkvärdigt som sades. Men det stod en stor sommarglädje kring detta program mitt i den mörkaste vintern i en dyster krigstid. För mig var det en lycka att få ligga där och lyssna på detta samtal om de gotländska markernas skönhet och blommande rikedom. Det är detta minne som gjort att jag för en jultidning vågat mig på att skriva ned dessa osammanhängande anteckningar från en lång sjukdomstid, som skulle ha varit så mycket fattigare och svårare att komma igenom utan den blomsterglädje och fågelsång, som aldrig övergivit mig.

DET VAR minst sagt hett. Mördande hett. Från sjön Caciva-coas steg en dödsbringande avdunstning i den värmedallrande luften och från träskan kom hela moln av ett-riga moskiter.

I en hydda i utkanten av oljelägrät bodde Jose Antonio, en mestiz, som talade spanska bättre än de övriga arbetarna, jämte sin dotter, den högbröstadade, svartögda Elba Rosa. Till den husliga härdens övriga behag och obehag fogade sig sedan någon tid också irriterande barnskrik: — Aaa, aaaa!

Ungen hade inte fallit från himlen. Dess uppdykande stod i samband med Amerika, dit oljan strömmade. Hyddan låg i rad med en mängd andra, längs den enda vägen genom detta oljeläger.

Som vanligt var på avlöningsdagar återvände arbetarna denna dag tidigare från jobbet. Så också Jose Antonio och Juan Pablo, gamla vänner, som nu fått ytterligare en föreningslänk i Elba Rosa.

Juan Pablo tillhörde den slags folk som tar saken för vad den är. När hans kärlek till Elba Rosa väckts insåg han att han inte kunde tävla med "mussjö" Robert. Antonios dotter var en enkel, rättfram flicka, som ärvt sin fars praktiska syn på tingen. Mestizen, Antonio, närde ett outsläcktligt hat mot "mussjö" men kunde likväl inte undgå att känna ömhet för sitt nästan blonda barnbarn. Juan Pablo fortsatte att i djupet av sitt svärmodiga hjärta bära kärlek till Elba och lyssnade inte utan rörelse till barnets ynkliga skrik:

Aaa, aaa!

*En skildring från tropiska kuster
av ARTHURO CROSE,
venezueländsk poet,
författare och
journalist.*

Översättare: SÖREN HELLSTRÖM
Teckningar: BETH LAGERLUND

Juan hade brutit upp från sina av torcka och missväxt härjade hemtrakter, försökte glömma det förflutna och göra det bästa möjliga av sitt liv i oljelägrät. Men arbetet var tungt, lönen i knappaste laget. "Mussjö" Robert framkallade inte den slags hat hos honom, som slår en med blindhet. Vad som skett med Elba var visserligen en skymf och en källa till förargelse. Men amerikanen hade ju kommit över kvinnan före honom, det var allt. Det var av andra orsaker Juan börjat kasta onda blickar efter främlingarna. De sprang fram ur en känsla av vanmäktighet. Inte avundsjuka utan just medvetandet om egen mindervärdighet.

Det började den dag amerikanen blandat sig i hans samtal med sina kamrater och hindrat honom att framlägga sina åsikter. Juan hade sagt något om att man borde kräva att även venezuelare borde få tillgång till mera kvalificerat arbete, vilket föranlett amerikanen att hota dem med avsked. Men Juan var inte den som var blyg av sig. Hans vetgirighet kom honom att ge akt på allt utlänningarna tog sig före, frågade ut dom om instrument och maskiner, över-

tygad om att även han skulle kunna lära sig handha dem.

"Mussjö" Robert visste utan tvivel om Juans kärlek till Elba. Men detta var honom tämligen likgiltigt. Men dennes stora intresse för vad han och övriga utlänningar hade för sig irriterade amerikanen. En dag kom "mussjö" fram till Juans arbetslag och sa: — Ni får hämta er avlöning och försvinna härifrån!

Blodet strömmade Juan åt huvudet. Som en tiger rusade han på amerikanen och slog honom till marken. "Mussjö" kom på fötter igen och röt, utom sig av ursinne:

— Detta kommer att stå er dyrt...

Arbetarna följde honom med blicken när han avlägsnade sig. Sedan tog även de av hemåt. Juan gick med höguret huvud, som den som spottar åt olyckan. Hans vän Antonio såg däremot djupt betänksam ut.

Den kvällen var det oro i lägrät. Några arbeidskamrater hade samlats hos Antonio. Rykten hade gått från hydda till hydda. Inte långt från Antonios hydda låg en krog. Juan hade just kommit därifrån. Kamraterna såg honom gå in till Elba, som just klädde om för ett avskedsmöte med "mussjö" Robert. Men det var inte med samma fröjd och förväntan som tidigare, då det förutom pengar också var kärlek med i spelet. Hon var trött, mycket trött. Men hon måste ju tänka på pojken, pengar till pojken, som numer tog alla hennes känslor i anspråk. Juan hade på känn att hennes känslor för "mussjö" svalnat och beslöt tala ut med henne:

— Jag bryr mej inte om vad den där människan gjort mej! Låt dem bara hållas. Det är vårt eget fel att vi inget annat gör än arbetar fram rikedomar åt andra.

Elba, som länge älskat Juan, svarade plågat:

— Tala inte mer om detta Juan! Dom är inte så dåliga som man tror om dem. Så uselt har väl mister ändå inte uppträtt att man behöver älta saken i all oändlighet. Jag har alldeles nog av vad far säger...

Juan gick henne närmare:

— Elba, låt oss göra något för oss och pojken. Jag vet att du inte längre älskar honom, men du behöver dollar.

Han kunde inte på en gång besluta sig för att föreslå, vad som plötsligt fallit honom in. Nej, det vore ovärdigt en hederlig människa, även om det kanske var det bästa sättet att hämnas, att vinna kvinnan, att börja ett nytt liv.

— Jag har dej så kär, Elba! Jag tycker om pojken också. Det är ju din son. Vi ger oss iväg härifrån och om du verkligen håller av mej så gör du också vad jag nu ska tala om för dej.

Han omfamnade henne. Värmen av hans kropp väckte lidelsen till livs hos Elba. Själv kände han sig redan som en annan människa, stark, oövervinnerlig, efter att ha uppnått vad han så länge eftersträvat: ömheten hos den kvinna, som måste bli hans och ingen annans.

Elba lyssnade.

— Du måste ta pengar av honom, Elba! Där finns tillräckligt med pengar för att vi skulle kunna resa till en annan plats och arbeta. Det är egentligen våra pengar och jag svär dej, Elba, att dom aldrig ska kunna ta oss om vi döljer oss väl.

Elba darrade under hans beröring och kände en dragningskraft till honom, starkare än hon någonsin erfarit gentemot någon annan:

— Jag ska göra det, Juan! Den människan är mej motbjudande. Redan i natt ska han få veta om det.

De två var fullständigt överens. Deras tankar löpte i samma banor, uppdragna av oljelägrets alla ouppfyllda önsknningar och brustna illusioner. De beslutade sig för brottet och fann en ursäkt för detta i sin gemensamma kärlek och den klara blicken hos pojken, som nu tycktes stadsfästa beslutet med sitt skrik:

— Aaa, aaaa!

Den natten söp Elba den omisstänk-samme "mussjö" Robert full. Juan vände i ångestfylld oro. Redan denna natt

måste de ge sig iväg i en förhyrd paddlares kanot.

I gryningen var de ett gott stycke på väg mot den avlägsna, och som man hoppades, räddande hamnen. När natten föll på var man ännu på väg. Paddlaren hade lovat landsätta dem på en undangömd plats på kusten. Han var inte den, som lade sig i andras affärer. Någon tjallare var han ej. För honom gällde det endast förtjänsten. Efter en hel dags ångest drev han nu lugnt fram sin kanot i nattens mörker, som då och då genomkorsades av blixtrar.

— Ett gott väder, mina vänner! — sa han. — Ni kommer nog att hitta en väg där jag landsätter er.

— Bara så långt bort som möjligt, om de skulle söka efter oss.

Elba Rosa satt mitt i båten med sonen i sin famn. Tyst, gripen av ångest, övertygad om att hon handlat illa. Pojken sov. Både hon och Juan anfäktades av tvivel på att deras gärning skulle vara den rätta vägen till ett nytt liv. Kamraterna skulle antagligen säga: varför bar de sig åt på det sättet? De som kunde arbeta bättre än de flesta?

Under dessa flyktens och osäkerhetens plågsamma timmar kunde de ej komma från tanken på den verkliga orsaken, som möjliggjort deras brott. Gjort kunde ej göras ogjort och de greps av den oro, som griper envar vilken gjort ett brott.

Man började närma sig målet. I blixternas sken kunde de urskilja den flodmynning, som utsetts till landningsplats. Moskiterna kom dem till mötes — tecken på att regn var i faggorna.

Elba bredde över pojken allt hon fick fatt på, utom det plagg hon satt på, ty i detta förvarade hon de sedlar och mynt hon tagit av den dödfulle "Mussjö". Hon hade ännu inte kommit sig för att räkna dem.

"Är det andras eller mina pengar"? — frågade hon sig. Juan hade försäkrat att dessa pengar tillhörde alla arbetare men hon trodde inte längre på sin älskades försäkningar. Nej, nej! Det var inte deras pengar, hur än den, som i kraft av sin kärlek drivit henne in på brottets bana, bedyrade detta.

Juan resonerade inte på samma sätt. När allt kom omkring var det en rättvis gärning de begått. Utlänningarna tog ju all olja från dem, höll dem endast i de grövsta arbeten och — hade dom inte avskedat honom?

Kanoten gled in mot den skogbevuxna stranden. De tre flyktingarna embarerade. Juan gjorde upp med båtägaren, som utan ett ord till tack eller avsked, stötte ut och tog kurs hemåt.

En mödosam vandring genom banandjungeln förestod kvinnan med barnet.

— Vi har handlat uselt, Juan! — sa Elba. — Var vi än hamnar kan vi aldrig släppa tanken på att de får tag på oss.

— Tänk inte på det! Gjort är gjort. Vi lägger oss under en buske tills det ljusnar. Så får vi se...

Någon sömn förunnades de dock inte. Det satte moskitflockarna stopp för. Juan upptäckte strålkastarljus ute på sjön. Tanken på den fara detta varslade om föll honom inte genast in: ingenting tycktes kunna vara värre än detta moskithelvet.

(Forts. sid. 34)

I blixternas sken landade de vid en flodmynning.

En gata i New Orleans

DET FINNS EN GATA i New Orleans som heter Pirates Alley. Den är inte så berömd som Basin Street, Congo Street, Gravier Street, Perdido Street eller någon annan av de gator där jazzen föddes och började sin vandring mot norr, mot det vindpinade Chicago och bullrande New York, men gamla New Orleans-bor försummar aldrig att med stolthet och förälskelse peka ut den för turisterna. Det var nämligen i ett rum vid Pirates Alley som min far och hans vän Vackra Viktor bodde, när de för mer än femti år sen gästade staden.

På den tiden var Louis Armstrong ännu en liten grabb som inte blåst en ton i sitt berömda horn, och Jelly Roll Morton stod bara i början av en musikerkarriär som kulminerade med 150 skraddarsydd kostymer och diamanter i kråsnål och mellan framtänder, innan den tog sitt branta stup mot en fattiggrav i Los Angeles. Men naturligtvis spelades det fin jazz i New Orleans redan då, och staden hade de bästa restaurangerna i hela Staterna, för dithän kommer en stad där man kombinerar fransk kokkonst med spansk kryddning.

Det var restaurangerna som drog min far och Vackra Viktor till den underbaraste bland Lousianas underbara städer. Därmed är inte sagt att de var kall-sinniga för musiken i sekelskiftets New Orleans. Men de hade legat med Ringling Brothers cirkus i vinterkvarter i Florida och tvättat elefanter och livnärt sig på cornflakes, och även den mest jazzbitne bör inte förtänka dem att de nu ville ha en smula omväxling i dieten.

De bägge resenärerna hyrde ett rum vid Pirates Alley, som var — och fortfarande är — en av de vackraste gatorna eller rättare sagt gränderna i New Orleans gamla franska kvarter. Det var ett stort, spartanskt möblerat rum med en väldig balkong, mitt emot The Cathedral of S:t Louis, som förresten är den äldsta ännu i bruk varande katedralen i USA.

Som barn hörde jag ofta min far berätta hur han och Vackra Viktor strövade omkring i Vieux Carré, den del av New Orleans som nu kallas The French Quarter, en stad i staden som med sina förnäma hus i fransk och spansk arkitektur, sina fontäner och bland rosor halvt gömda statyer in i våra dagar bevarat sin ålderdomliga och romantiska atmosfär.

Av Onkel Abbe

De levde ett härligt liv. Det fanns inte en restaurang de inte gästade, inte ett schapp där de inte svängde en öl. Då och då stack de ned till en grekisk sadelmakare vid Ramparts Street och lät ta upp ytterligare några hål i svångremmarna. Ryktet om deras föredömliga törst och aptit spred sig, folk kom resande till staden för att se dem dricka

och äta, och det påstods att den lille försynte, lågmälda, kultiverade Scott Joplin hade min far och Vackra Viktor i tankarna, när han vid ett piano i S:t Louis döpte en av sina sedermera så berömda ragtime-kompositioner till "The Easy Winners", de suveräna segrarna.

Som kavaljerer blev de legendariska bland New Orleans kvinnor. I de skymmande kvällarna stal de rosor i parkerna och gav sig ut på friarfärd med sina överdådiga buketter. De gick alltid fön-

"Pirates Alley, New Orleans." Etsning av den amerikanske konstnären Eugene E. Loving. Tillhör samlingarna i New Orleans Chamber of Commerce.

stervägen, ty de var män med begrepp om det rätta sättet att göra ett storartat intryck på en kvinna, och viga som spindelapor klättrade de i de franska kvarterens balkongräcken. Än i denna dag händer det att stadens gamla damer lutar huvuna djupare över sybågarna och med hettande kinder minns hur ljuvligt det var att vara ung och vacker under den länge sen flydda tid, då min far och hans vän Vackra Viktor var i farten.

Ja, nog minns gamlingarna i New Orleans. De tycker bara det är underligt att medan det skrivits mängder av böcker och tidningsartiklar om Jelly Roll Mortons piano, King Olivers kornett, Louis Armstrongs trumpet och Johnny Dodds klarinett — för att bara nämna några av de sägenomspunna och oförglömliga — har det inte tecknats ned en rad om Vackra Viktors hardangerfela, som de dagligen hörde gnälla uppländska skänklåtar från balkongen vid Pirates Alley.

Och, säger de gamla i New Orleans, visst var det ett historiskt ögonblick väl värt att skildra, när polisen stängde glädjehuset i Storyville den där augustidagen 1917 och jazzens profeter drog mot norr, men varför har ingen berättat om den blåsvarta, tropiska kväll många år tidigare då Vackra Viktor klädde balkongen vid Pirates Alley med karminröda oleandrar och vita yuccablommor och öppnade en kagge av den mognaste surströmming som någonsin skeppats från Mjällom.

Den gången var det inte bara Storyvilles bordeller som stängdes utan varje port, varje dörr, varje fönster, varje ventil i staden, medan befolkningen under det förtvivlade ropet "GASKLOCKAN SPRÄNGD" i vild panik rusade genom Canal Street ned mot Mississippi och uppför den väldiga flodstranden i besinningslös flykt mot norr.

*

Allt det där är länge sen nu och mycket har naturligtvis förändrats i New Orleans genom åren. Men Pirates Alley är fortfarande en av de vackraste gatorna i Vieux Carré och huset där min far och Vackra Viktor bodde är sig alldeles likt. Balkongen utanför deras rum har alltså samma ädelt smidda räcke och skuggas fortfarande med samma barmhärtighet av den ärevördiga katedralen i vars plantering blåregnet blommar lika sorglöst och generöst som den gången då seklet var ungt.

Ja, allt är sig likt i Pirates Alley. Det är bara min far och Vackra Viktor som fattas.

Den nya "jimpan"

— Ett avsnitt ur hembiträdets historia —

DÅ VÅR KÄRA gamla Elsa efter flera års arbete i familjen beslutat sig för att sluta och gå åstad och gifta sig, blev min man utom sig och mina barn fick gråtattacker. Jag snyftade fram "vi ska nog kunna ordna att vi får en lika bra igen". Så började en trägen annonsering.

Det var inte lätt. De som svarade var flickor på 16—17 år som säkert trodde att hembiträdessysslan bestod i att ha eget rum med radio och två kvällar fritt i veckan. Men dylika betackade vi oss för. Efter c:a två veckor fick vi våra böner hörda. Hon kom, sågs och segrade. Namnet på vår nya "jimpan" var, ja tro mej eller ej, Annastasia, född i Tyskland. Två veckor i vårt hem utan hembitråde, det är inte en lätt början måste jag nog erkänna. Min Gustaf hade på dessa veckor lyckats smutsa ner allt som den goda Elsa gjort i ordning före sin avfärd. Barnen såg ut som negerungar och själv var jag på hysterins gräns. Jag ligger inte alls åt det husliga till. Annastasia kom redan klockan 6 på morgonen. Plöjde sig igenom hallen och ut i köket. Det tog c:a två timmar att diska.

*

Gustafs arbete börjar klockan 9.30. Thé och ägg skulle stå på bordet kl. 8. Tvillingarna hade vaknat och hunnit vänja sig vid Annastasia. Efter kort samråd med mej själv bad jag att få kalla henne för Anna istället för hela det besvärliga Annastasia. Det gick bra. Pigg och "nykter" kom Gustaf ut ur badrummet och ropade hurtigt till Anna "Good morning my dear Annastasia how are you"? Men Anna sa ingenting bara stod och tittade. Jag omtalade lugnt och sansat att Anna var tyska, inte engelska. "Hur skulle jag kunna veta att människan var tyska, det står väl inte skrivet på henne" sa Gustaf. Anna kom in med en bricka med ägg och thé. Gestikulerande och med diverse underliga ord förklarade Gustaf att han ville ha stekta ägg och inte kokta.

Gustafs thé kom plötsligt i vrångstrupen och han pekade mot dörren. Jag tittade dit och döm om min förvåning, det var våra egna ungar. Det var så ovant att se dem i nytvättade kläder och med hårband i håret, samt rena i ansiktet att man inte trodde att det var sant. Jag stönade fram "kära du, det är Dina egna

barn". All choklad och gammal kola var borta.

Gustaf kom efter mycket om och men till sitt arbete den morgonen. Jag gick ut till Anna och förklarade våra vanor. När jag tittade upp efter en stund var Anna ifart med att sopa under mattor och det var inte lite som kom fram. Vid andra glimten såg jag att det var fint som på ett slott. Var detta verkligen vårt vardagsrum som hade så ljus matta och så blanka mahognymöbler?

Den dagen hade tydligen allt vad folk som finns beslutat sig för att komma och titta till allt möjligt. *Elektricitetsgubben*, *gasgubben*, en som tittade efter om det spolade på toaletten och en underlig kurre som ville köpa gamla tomflaskor. En som sålde borstar och en som jag fortfarande inte vet vad han ville. Det var provningar för stackars Anna. Hon bjöd in alla; hon trodde att de tillhörde husets bekanta! Jag fann sotaren i färd med att dricka kaffe i lugn och ro, men vad gör det, huvudsaken att Anna trivs.

Jag hade sagt att middagen skulle vara färdig klockan 6 och att tvillingarna skulle sova middag kl. 12. Det hördes att hon fått in tvillingarna, men döm om min förvåning, när jag gick in för att lugna dem, då sov de redan! Anna måste ha gjort underverk; annars brukar de inte sova förrän de lekt jordbävning i sitt rum. Spagettin till middagen var superb, över alla förväntningar. — Så bra hade i mitt tycke aldrig Elsa lagat detta. — "Min mage tål inte spagetti, det borde du ha talat om för henne" klagade, Gustaf. — "Nej tacka vet jag Elsas biffar med lök, det var grejor det." "Sedan förstod hon ju vad man sa också", grymtade min äkta hälft.

*

Nu, efter bara en vecka, är det annat ljud i skällan. "Hur tusan skulle vi klara oss utan Anna, titta i mina lådor och titta i min garderob, alla skjortor på parad, alla strumpor fint stoppade," sa Gustaf. Ja jag håller med honom, hur skulle vi klara oss utan Anna.

"Vilka biffar, så goda har jag aldrig i hela mitt liv ätit," sa Gustaf som hade ätit 3 st. inkl. min. Vårt hem är så väl-skött, våra barn är som mönsterbarn. De lyder allt vad Anna säger och det vill ganska mycket till för det.

Lillbritt

● OLJELÄGER

(Forts. fr. sid. 31)

Men strålkastarljuset visade att fartyget där ute var på väg mot stranden! Juan blev alldeles kall: den här platsen var kanske en typisk "färdväg" för flyktingar, känd av alla kanotförarna. I varje fall var det ju underligt att ännu en båt skulle ha ärende hit i natt...

Båten närmade sig kusten: — Här, sa samme man som fraktat flyktingarna och uppbringats av förföljarna på återvägen, tvingades jag landsätta dem.

Juan, som ännu inte varnat faran, väckte Elba: — Tror du det är någon haziendaägare?

Men Elba svarade, tyngd av onda aningar: — Nej, jag fruktar dom har spårat oss.

Skyndsamt bröt de upp och drog in i djungeln. Båten närmade sig snabbt stranden. Juan hörde rop och tog ut stegen och drog Elba, som bar pojken i famnen, med sig. Några man hoppade i land från båten och började under höga rop genomsöka djungeln. Som spårhundar sökte de i gräset efter spår av flyktingarna, som hastade fram, jagade av ångest.

Ett skott small. Elba störtade till marken. Juan försökte resa henne. Han såg jägarna närma sig och inget gömställe fanns i närheten. Slagen av skräck och utan allt hopp om räddning bad hon honom fly: — annars blir du också nedskjuten.

En blixt lyste upp scenen, när en man med sina sista krafter försökte lyfta en kvinna och ett barn. De reste sig, föll igen. Reste sig, stupade igen — makabra skepnader i natten. De var nu upptäckta och efter ännu några salvor stupade Juan i det fuktiga gräset. Kvinnan lämnade barnet för att komma honom till undsättning. Han drog ned henne till sig så att hon kom ur synhåll för skyttarna:

— Liksom de tagit mitt land har de nu också tagit mitt hjärteblod, käraste Elba Rosa. Men misströsta inte du, Elba, min flicka. Sätt pojken i en bra skola, så att han en gång kan bli specialist. Ty... någ... någon gång, ska det bli vårt...

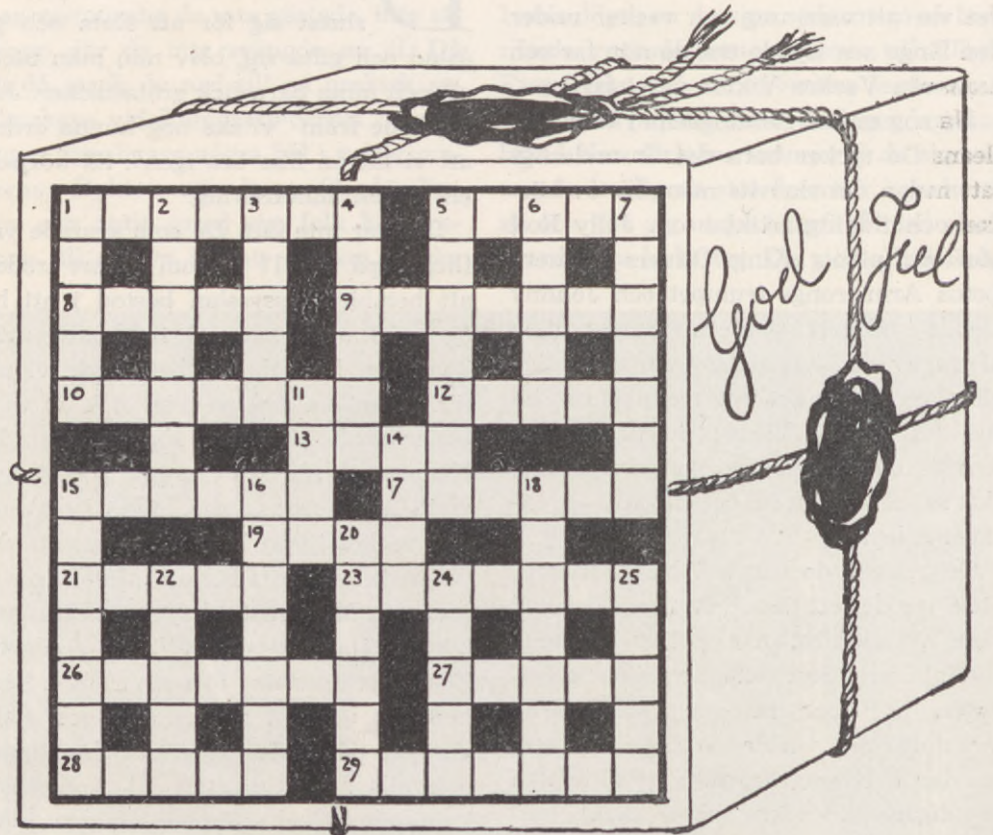
Förföljaren höll kvinnan och barnet i sina hårda grepp. Juan låg där han stupat. Elbas förtvivlade skrik kunde inte utföra underverket att kalla honom tillbaka till livet.

Över flyktingens kropp sjöng, liksom hånande ett förtvivlans misslyckande, moskitsvärmarnas:

— Uiiiiiii.

Julkorsord

1955

VÄGRÄTA ORD

1. Känner sig expediterna under julruschen. (7)
5. Julhelgens speciella dryck. (5)
8. Det skall långan vara på Anna-dagen. (5)
9. Tjusig kille, inte sant? (7)
10. Har de förenade. (7)
12. Förtretligt när julgranen börjar. (5)
13. Blir även den finaste "havanna" till sist. (4)
15. Han skyndar långsamt. (6)
17. Vill man njuta julvilan. (6)
19. Detta ord kan bli Rolf. (4)
21. Sådan kan man få till 22 lodrätt. (5)
23. Ett minne av Särimmer på julbordet. (7)
26. Privatdetektivens hederssak att vara. (7)
27. Aromatisk bark till risgrynsgröten. (5)
28. Den som sökt han har —. (5)
29. Dan före dan för — dan. (7)

LODRÄTA ORD

1. Klassificerad helgmåltidsdryck. (5)
2. Sammanslutning "till inbördes beundran", enligt malisen. (7)
3. Känner kolingen på sig själv. (Strix) (5)
4. Lärt uttryck för gossen Rudas görande och låtande. (6)

5. Kan ordbyte i all gemytlighet kallas att. (7)
6. Känslosak när man gör så. (5)
7. Smörjer väl kråset vid julbordet? (7)
11. Fura, ej som julträd brukat. (4)
14. Oftast i halsen. (4)
15. Julskinkan är odisputabelt en sådan. (7)
16. Då det brukar vara så dags att ångra sig. (7)
18. Kan man dricka julmust ur. (7)
20. Lämnar skorstensfejaren sällan pipan. (6)
22. Måhända ett julbesök. (5)
24. De tär på kassan, inte blott i juletider. (5)
25. Han borde välan sova, när julsnön faller på. (5)

★

LÖSNINGAR

till julkorsordet skall vara Status' redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 januari 1956. För att komma med i prisbedömningen måste kuvert med lösning vara märkt "Julkorsord 1955". Kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Fyra priser utdelas: 1:a pris 25:— kr, 2:a pris 15:— kr, 3:e pris 10:— kr, 4:e pris 5:— kr. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' februarinumner 1956.

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri
Södertälje 1955

Människan i centrum

Status

Socialpolitik — medicin

Utkommer varje månad

(Ur "Livet du gav mig" — Foto: Nordisk Tonefilm)

- *Förebyggande åtgärder*
- *God sjukvård*
- *Värdig eftervård*
- *Effektiv arbetsvård*

11 månadsnummer med aktuella nyheter i socialmedicinska frågor, artiklar och skönlitterära bidrag

1 julnummer med högklassigt innehåll och god konstnärlig utstyrelse

—
= 12 förnämliga månadstidskrifter

Insänd beloppet — prenumerationspris kr. 8:— för helår — på postgirokonto nr 95 00 11 till tidskriften Status, Box 4149, Stockholm SÖ.

Status äges och utgives av De Lungsjukas Riksförbund

Sw
Malm. h
Fol

Pris 2:50